

Teorija "Velike zamjene stanovništva" kao izraz rasizma prema migrantima u Hrvatskoj

---

Kvesić, Rahela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:409596>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Rahela Kvesić

**TEORIJA „VELIKE ZAMJENE
STANOVNIŠTVA“ KAO IZRAZ RASIZMA
PREMA MIGRANTIMA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**TEORIJA „VELIKE ZAMJENE
STANOVNIŠTVA“ KAO IZRAZ RASIZMA
PREMA MIGRANTIMA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Studentica: Rahela Kvesić
Mentor: prof. dr. sc. Nebojša Blanuša

Zagreb
kolovoz, 2024.

Izjavljujem da sam diplomski rad (Teorija velike zamjene stanovništva kao izraz rasizma prema migrantima u Hrvatskoj), koji sam predala na ocjenu mentoru (prof. dr. sc. Nebojša Blanuša), napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Rahela Kvesić

Zahvaljujem se svom mentoru prof. dr. sc. Nebojši Blanuši na stručnom vodstvu, podršci i motivaciji tijekom izrade ovog diplomskog rada. Njegovi savjeti, upute i kritički pristup bili su od presudne važnosti za kvalitetu ovog istraživanja.

Također, zahvaljujem se i svim sudionicima istraživanja koji su izdvojili svoje vrijeme i podijelili svoja iskustva i mišljenja, omogućivši mi da dođem do podataka potrebnih za ovo istraživanje. Bez njihove suradnje, ovaj rad ne bi bio moguć.

Zahvaljujem i svim profesorima s fakulteta na znanju koje su podijelili sa mnom tijekom mog obrazovanja, kao i na inspirativnim diskusijama koje su me motivirale na daljnje istraživanje. Na kraju, zahvaljujem sebi na strpljenju i uloženom vremenu što je bilo ključno za realizaciju ovog projekta.

SAŽETAK

U Hrvatsku u posljednjih nekoliko godina pristiže sve veći broj migranata, posebno ekonomskih, prije svega zbog manjka domaće radne snage. Ovaj rad se bavi istraživanjem percepcije i stavova hrvatskog stanovništva prema migrantima. Poseban fokus je na istraživanju prisutnosti rasizma, s obzirom da nam pristižu brojni južno-azijski migranti tamnije boje kože. Rezultati istraživanja pokazuju da se hrvatsko domicilno stanovništvo nije baš snašlo s promjenom društvene strukture u svojoj zemlji te su migracije skloni objašnjavati teorijama zavjera poput one o Velikoj zamjeni stanovništva. Također, istraživanje pokazuje da hrvatsko stanovništvo migrante tamnije boje kože percipira ružnijima, prljavijima, ali i opasnijima, što može dovesti do njihove otežane integracije, društvene isključenosti, diskriminacije pa i nasilja. Zbog toga je važno educirati i senzibilizirati javnost te promicati toleranciju i prihvaćanje različitosti, za što odgovornost ima cijelo društvo.

Ključne riječi: migranti, strani radnici, teorije zavjera, velika zamjena stanovništva, rasizam, nacionalizam, ksenofobija

SADRŽAJ:

UVOD	2
CILJEVI I SVRHA	5
TEORIJSKI OKVIR	7
METODOLOGIJA	15
REZULTATI I RASPRAVA	18
ZAKLJUČAK	66
LITERATURA:	68
ANKETA	71

POPIS TABLICA

Tablica 1. Opća percepcija migranata: prosječni rezultati	20
Tablica 2. Opća percepcija migranata: razina značajnosti	21
Tablica 3. Opća percepcija migranata: post-hoc testovi	21
Tablica 4. Semantički diferencijal (lijepi – ružni): prosječni rezultati.....	23
Tablica 5. Semantički diferencijal (čisti – prljavi): prosječni rezultati	23
Tablica 6. Semantički diferencijal (mirišljavi – smrdljivi): prosječni rezultati	24
Tablica 7. Osjećaj pri kontaktu: prosječni rezultati	24
Tablica 8. Osjećaj pri kontaktu: razina značajnosti.....	25
Tablica 9. Osjećaj pri kontaktu: post-hoc test.....	25
Tablica 10. Percepcija kvalitete usluge: prosječni rezultati.....	28
Tablica 11. Percepcija kvalitete usluge: razina značajnosti.....	29
Tablica 12. Percepcija kvalitete usluge: post-hoc test.....	29
Tablica 13. Socijalna distanca: prosječni rezultati	31
Tablica 14. Socijalna distanca: razina značajnosti	32
Tablica 15. Socijalna distanca: post-hoc test	33
Tablica 16. Doživljaj sigurnosti pri susretu: prosječni rezultati	35
Tablica 17. Doživljaj sigurnosti pri susretu: razina značajnosti	36
Tablica 18. Doživljaj sigurnosti pri susretu: post-hoc test	36
Tablica 19. Percepcija sigurnosne prijetnje: prosječni rezultati	38
Tablica 20. Percepcija sigurnosne prijetnje: razina značajnosti	38
Tablica 21. Percepcija sigurnosne prijetnje: post-hoc test	39
Tablica 22. Faktorska struktura teorije velike zamjene i empatije prema migrantima	44
Tablica 23. Korelacija faktora vjerovanja u TVZ s dodatnim varijablama	47
Tablica 24. Spol: prosječni rezultati	48
Tablica 25. Spol: razina značajnosti.....	48
Tablica 26. Spol: test homogenosti	48
Tablica 27. Obrazovanje: prosječni rezultati	49
Tablica 28. Obrazovanje: razina značajnosti	50
Tablica 29. Obrazovanje: test homogenosti	50
Tablica 30. Obrazovanje: post-hoc test	51
Tablica 31. Svjetonazor: prosječni rezultati	52
Tablica 32. Svjetonazor: razina značajnosti	52

Tablica 33. Svjetonazor: test homogenosti.....	52
Tablica 34. Svjetonazor: post-hoc test	53
Tablica 35. Dob.....	54
Tablica 36. Religioznost.....	56
Tablica 37. Regresijska analiza: opće percepcije.....	59
Tablica 38. Etnički nacionalizam	61
Tablica 39. Doživljaj ugroženosti domovine	61
Tablica 40. Patrijarhalnost.....	62
Tablica 41. Regresijska analiza: novi prediktori	63

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Opća percepcija migranata	22
Graf 2. Semantički diferencijal (lijepi – ružni).....	23
Graf 3. Semantički diferencijal (čisti – prljavi)	23
Graf 4. Semantički diferencijal (mirišljavi – smrdljivi)	24
Graf 5. Osjećaj pri kontaktu.....	26
Graf 6. Percepcija kvalitete usluge.....	30
Graf 7. Socijalna distanca	34
Graf 8. Socijalna distanca (detaljno)	34
Graf 9. Doživljaj sigurnosti pri susretu	37
Graf 10. Doživljaj sigurnosti pri susretu (detaljno)	37
Graf 11. Percepcija sigurnosne prijetnje	39
Graf 12. Percepcija sigurnosne prijetnje (detaljno)	40
Graf 13. TVZ saturacija 1	44
Graf 14. TVZ saturacija 2	45
Graf 15. TVZ saturacija 3	45
Graf 16. Ukupni rezultati na faktoru vjerovanja u TVZ.....	46
Graf 17. Ukupni rezultati na faktoru empatije prema migrantima	46
Graf 18. Spol.....	49
Graf 19. Obrazovanje	50
Graf 20. Svjetonazor	52
Graf 21. Dob	54
Graf 22. Odnos prema religiji	57
Graf 23. Čestina odlaska u crkvu	57
Graf 24. Religioznost (kompozit)	57

POPIS SLIKA

Slika 1. Mapa boje kože u svijetu.....	41
Slika 2. Migranti iz Indije, izvor: The Hindu	41
Slika 3. Migranti iz Nepala, izvor: UN News	42
Slika 4. Migranti s Filipina, izvor: Recruit-nz.....	42

UVOD

Hrvatska se, kao i mnoge druge zemlje, posljednjih nekoliko godina suočava s valom migracija. Kako primjećuje Rapić (2021: 206), „Europa je postala kontinent sigurnosnog i ekonomskog spasa za nekoliko milijuna migranata, a svatko od njih ponio je kovčeg vrednota kao rezultat odgoja i kulturološke pripadnosti određenom narodu“. Ni Hrvatsku nije zaobišla ova pojava. Kako domaće stanovništvo emigrira, tako i stranci imigriraju u Hrvatsku.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2023), nakon nekoliko godina negativnog migracijskog salda u kojima se godišnje i po više od 30 tisuća ljudi više iseljavalo nego što se u Hrvatsku useljavalo, godine 2022. to se promijenilo i migracijski je saldo nakon dugo vremena bio pozitivan. Osim što je te godine počeo Rat u Ukrajini, zbog čega je u Hrvatskoj, temeljem odluke Vlade RH, a sukladno direktivi Vijeća EU (podatci MUP-a), odobrena zaštita ukrajinskih izbjeglica koje su te godine činile oko 20% useljenih, jednim dijelom radi se i o ekonomskim migrantima među kojima prevladavaju radnici iz Azije i iz susjednih zemalja.

Prema podacima MUP-a, samo u 2022. godini u Hrvatsku je službeno pristiglo oko 124 tisuće stranih radnika, odnosno toliko je dozvola izdano za boravak i rad. Također, više od 172 tisuće dozvola izdano je u 2023. godini. Od toga je najviše dozvola izdano za novo zapošljavanje, gotovo 113 tisuća, dok je za produljenje izdano nešto više od 40 tisuća dozvola, a za sezonske radnike gotovo 19 tisuća dozvola. Daleko najviše dozvola izdano je u djelatnostima turizma i ugostiteljstva. Državljanima susjedne Bosne i Hercegovine, 2023. godine izdano je više od 38 tisuća dozvola, dok je državljanima susjedne Srbije izdano više od 24 tisuće dozvola. Istovremeno, državljanima Nepala izdano je više od 23 tisuća dozvola za rad, državljanima Indije nešto više od 15 tisuća, a državljanima Filipina gotovo 11 tisuća.

U prvoj polovini 2024. godine, statistički podatci su se malo promijenili pa je tako na primjer Nepalaca sve više, a u prva tri mjeseca ove godine njima je izdano najviše dozvola, čak i više nego radnicima iz susjedne Bosne i Hercegovine. Prema podacima MUP-a, samo u prvih pet mjeseci ove godine već je izdano više od 93 tisuće dozvola za boravak i rad, od čega za novo zapošljavanje više od 63 tisuća dozvola, za produljenje dozvola više od 22 tisuće, a za sezonske radnike više od 8 tisuća. Među njima u tom razdoblju sveukupno opet prednjače radnici iz Bosne i Hercegovine – više od 18 tisuća, ali slijede ih radnici iz Nepala – gotovo 16 tisuća, tek zatim radnici iz Srbije – više od 14 tisuća, zatim radnici iz Indije – više od 8 tisuća, a radnicima s Filipina u ovom je razdoblju izdano nešto više od 6 tisuća dozvola. Ove godine, sve je više i radnika iz Bangladeša kojima je u prvih pet mjeseci izdano već više od 5 tisuća dozvola.

Hrvatska, dakle, uvozom inozemne radne snage, nadomješta manjak vlastite radne snage jer je proteklih desetak godina zemlju napustilo gotovo pola milijuna građana. Upravo tih pola milijuna, sreću je potražilo u zemljama s višim ekonomskim standardom, ponajviše u Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj, Irskoj i Italiji (DZS, 2023). Naime, radi se o uobičajenoj posljedici kapitalizma i globalizacije pri čemu u pravilu svaka zemlja uvozi radnike iz slabije razvijenih zemalja jer radnici, trbuhom za kruhom, idu tamo gdje mogu zaraditi više nego u svojoj zemlji.

Međutim, hrvatski ekonomski migranti koji su otišli raditi u recimo Njemačku ili Austriju, imaju vrlo sličnu kulturu, običaje, religiju, ali i izgled i boju kože kao i stanovnici zemalja u koje su većinski odselili. Kako piše McKay (2008: 234), prihvaćanje migranata „često se temelji na predodžbama familijarnosti, što znači da bi društva domaćina, mogla biti spremnija gledati na bijele migrante i izbjeglice kao na prihvatljive, odbijajući tako za njih etikete migranta i izbjeglica, dok je za vidljivo različite migrante te etikete teže odbaciti“. Upravo tome svjedočimo u svakodnevnim razgovorima u Hrvatskoj. Kada se koristi pojam migrant, obično se misli na Nepalce, Indijce i Filipince. Istovremeno, čini se kako se bijele migrante iz BiH, Srbije pa čak i Ukrajine, ne percipira kao migrante u istoj mjeri ni na isti način. U ovom radu, stoga, ispitujuemo upravo stavove i percepciju domicilnog stanovništva o migrantima.

Kada govorimo o stavovima i percepciji određenog društva prema migrantima, treba imati u vidu da na njih, danas, u doba društvenih mreža, snažan utjecaj imaju i razne teorije zavjera. Jedna od ključnih teorija koja hrani ksenofobiju prema migrantima jest upravo teorija „Velike zamjene stanovništva“. To je bijela nacionalistička krajnje desničarska teorija zavjere koju je zastupao francuski pisac Renaud Camus, a prema kojoj bijela europska populacija biva demografski i kulturno zamijenjena „nebijelim“ narodima kroz masovne migracije, demografski rast i pad nataliteta bijelih Europljana, a sve to su, prema Camusovom mišljenju, osmislile elite kako bi politički oslabile domicilno stanovništvo europskih država (Bergmann, 2021: 37).

Ova teorija nije nimalo bezazlena. Štoviše, „inspirirala je brojna ubojstva koja su izvršili ideološki sljedbenici nacional-populističke desnice“ (Guardian prema Faktograf, 2019). Kako prenosi Faktograf (2019), Australac Brenton Tarrant, koji je ubio 49 ljudi u novozelandskom Christchurchu, napisao je manifest nazvan Velika zamjena, a upravo taj manifest kasnije je inspirirao i Patricka Crusiusa koji je u masovnoj pucnjavi u Teksasu ubio 23 Latinoamerikanaca, tvrdeći da samo brani svoju zemlju od etničke zamjene.

Osim toga, još dvije srodne, ekstremno desne, teorije zavjere koje se masovno šire društvenim mrežama, a koje su usko povezane s islamofobijom, odigrale su snažnu ulogu u razvijanju rasizma prema migrantima. To su teorija o „Eurabiji“ prema kojoj arapske sile planski islamiziraju Europu te teorija o „Genocidu bijelaca“ prema kojoj se namjerno promiče miješanje rasa kako bi se oslabila nadmoć bijelaca (Bergmann, 2021: 36-37). Tako se, kako prenosi Faktograf (2019), „Eurabijom u svom manifestu na tisuću i pol stranica, primjerice, bavio norveški masovni ubojica Anders Behring Breivik, koji je 2011. godine ubio 77 ljudi “krivih” za podržavanje multikulturalnog društva“.

CILJEVI I SVRHA

Cilj istraživanja je ispitati razinu rasizma i ksenofobije hrvatskog društva prema azijskim migrantima i istražiti povezanost rasizma s vjerovanjem u teoriju velike zamjene te ukazati na ovaj problem kroz utemeljeno empirijsko istraživanje. Hrvatska po tom pitanju nije nikakva iznimka, niti je prva, kao ni zadnja zemlja koja se suočava s ovim društvenim pojavama. Sve se to već negdje desilo i sve će se to još dešavati i u drugim zemljama.

Što se Hrvatske tiče, rezultati anketnog istraživanja iz siječnja 2024. godine, provedenog u sklopu ADMO projekta pokazuju kako 54,2% sudionika vjeruje kako su među imigrantima koji dolaze u Europu infiltrirani radikalni islamisti s planovima terorističkih napada. Također, njih 42,7% vjeruje da se migracije i izbjeglički valovi smišljeno se provode kako bi se narušila demografska i etnička slika Europe, dok u teoriju o Eurabiji vjeruje 29% sudionika ankete. Tempo kapitalizma i globalizacije jasno upućuje na migracije i miješanje kultura, a mnoga homogena društva nisu na to navikla i nemaju razvijenu svijest o široj slici zbog čega dolazi do društvenih izazova koje tek treba savladati.

Prema statističkim podacima na službenim internetskim stranicama Europske komisije, na području EU trenutno živi 446,7 milijuna stanovnika, od čega je 38 milijuna osoba, odnosno 8,5 % od ukupnog stanovništva, rođeno izvan Europske unije, dok su 23,8 milijuna državljani trećih zemalja, što je 5,3 % ukupnog stanovništva Europske unije. Na području Europske unije, 2022. godine izdano je gotovo 3,4 milijuna novih dozvola za boravak, u usporedbi s 2,9 milijuna izdanih 2021. godine. Broj novih dozvola koje su izdale Njemačka (+ 190 %), Malta (+ 164 %) i Irska (+ 146 %) više se nego udvostručio u odnosu na 2021. godinu.

Povod za pisanje ovog rada zapravo su bila moja osobna iskustva u kojima su mi različiti ljudi oko mene, uključujući i kolege na fakultetu, govorili svoje stavove o azijskim migrantima u kojima sam prepoznala elemente rasizma i ksenofobije. Cilj je ovog rada, dakle, istražiti i osvijestiti postojanje ovog društvenog problema i nazvati stvari pravim imenom, kako bi ljudi kada izjave ili pomisle nešto poput „Nije mi ugodno da me u taksiju voze oni Indijci“, budu svjesni da se radi o rasizmu i/ili ksenofobiji, a ne o mjerama predostrožnosti i vlastitoj sigurnosti.

Važno je napomenuti da ksenofobija i rasizam nisu opravdani ni prihvatljivi. Ovi stavovi proizlaze iz predrasuda, nedostatka informiranosti i nerazumijevanja, a suočavanje s njima zahtijeva edukaciju i promicanje međusobnog poštovanja i razumijevanja među različitim zajednicama. Također, važno je osvijestiti da društvene posljedice predrasuda mogu gradirati

kroz pet stupnjeva, „od ocrnjivanja, izbjegavanja i diskriminacije do fizičkih napada i istrebljenja“ (Allport, 1958, prema Šiber, 1998: 103). Neki od povijesnih primjera su genocid nad Indijancima, ropstvo nad Afroamerikancima i Holokaust (Škorić, 2017: 418).

TEORIJSKI OKVIR

Migranti u Hrvatskoj

Kao što je spomenuto u uvodu rada, samo u posljednje dvije godine u Hrvatsku je pristiglo više od 200 tisuća stranih radnika, što za državu s manje od četiri milijuna stanovnika, nije mala brojka. Tako danas u poslovima graditeljstva nije rijetkost vidjeti radnike iz Indije, dok Nepalci dominiraju u dostavi hrane i vožnji taksija, a sezonske poslove u ugostiteljstvu često obavljaju radnici iz susjednih zemalja, najviše iz BiH i Srbije.

Istovremeno, osobe ženskog spola dominantno dolaze s Filipina te preuzimaju poslove čišćenja i rada u trgovinama i u ugostiteljstvu. Ovdje je dodatno zanimljivo spomenuti i istraživanje iz Španjolske u kojem se pokazalo da „zapošljavanje Filipinki često karakterizira silazna profesionalna putanja kada se uzmu u obzir obrazovni standardi i vještine koje su prethodno stekle u svojoj zemlji podrijetla“ (Hillmann, Spaan, van Naerssen, 2005: 159), što upućuje i na rodne stereotipe. Ovo istraživanje pokazalo je da je „urbano tržište itekako podijeljeno i etnički, ali i rodno“ (Hillmann, Spaan, van Naerssen, 2005: 174). Također, što se tiče konkretno Filipinki, pokazalo se da ih imućne španjolske obitelji žele u svojim domovima prije svega zbog njihove reputacije „poslušnih kućnih pomoćnica, katolkinja i govornica engleskog jezika“ (Hillmann, Spaan, van Naerssen, 2005: 170) što, među ostalim, pokazuje i da vjeroispovijest migranata igra određenu ulogu pri zapošljavanju, što je drugim riječima diskriminacija prema ostalim skupinama imigranata.

Također, ovdje treba razlikovati ekonomske migrante od tražitelja međunarodne zaštite koji su, prema Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (Narodne novine, 2023), „državljanima treće zemlje ili osobe bez državljanstva koje traže državnu zaštitu“. Tražitelji međunarodne zaštite često ulaze u Hrvatsku neregularno, nemaju putnu ispravu te putuju mjesecima, što pješice, što skrivajući se u kamionima. Azil se, prema Zakonu o azilu (Narodne novine, 2007), priznaje, to jest odobrava, osobi koja dokaže da je proganjana u svojoj zemlji na temelju jedne od ovih pet kategorija: rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili određene društvene skupine (na primjer pripadnik LGBT zajednice u Kongu gdje je kazna za to 5 godina zatvora ili žena u Sudanu gdje je dozvoljeno prisilno genitalno sakaćenje žena). Ta se osoba onda naziva azilant ili izbjeglica. Za razliku od toga, ekonomski migranti dolaze isključivo iz ekonomskih razloga i ne mogu dobiti izbjeglički status.

Rasizam, nacionalizam i ksenofobija

Kada govorimo o percepciji migranata, nužno je definirati ključne pojmove kao što su rasizam, nacionalizam i ksenofobija, ali i upoznati se s teorijama zavjera koje ih potpiruju. Prema Hrvatskoj enciklopediji, rasizam je „ideologija prema kojoj među ljudskim rasama postoje nepremostive razlike i hijerarhijski odnos, a kao cjelovita doktrina pojavljuje u moderno zapadno doba, kao izraz europske dominacije nad ostalim svijetom“. Iako se pojam „rasizam“ često povezuje sa SAD-om i diskriminacijom Afroamerikanaca zbog sramotne robovlasničke povijesti, u zapadnoj Europi, prema Hrvatskoj enciklopediji, „novi rasizam dolazi do izražaja u doba gospodarskih kriza, kada raste popularnost krajnje desnih stranaka, koje se zalažu za zabranu daljnjeg ulaska stranih radnika u zemlju pa i protjerivanje dijela postojećih useljenika“.

Kretsedemas (2014: 1) također napominje da „postoji neka vrsta rasizma koja se ne može pravilno razumjeti osim ako niste spremni vidjeti kako se rasa i etnička pripadnost pretapaju jedna u drugu“. Također napominje kako se i 1970.-ih u Engleskoj „na većinu vidljivih manjina gledalo kao na crnce i na mete anti-crnačkog rasizma, bez obzira na to jesu li bili Jamajčani, Nigerijci, Indijci ili Pakistanci“ (Kretsedemas, 2014: 1), što je i sam autor, kao osoba jamajčanskog i grčkog podrijetla, osjetio na vlastitoj koži.

Osim toga, treba razjasniti da postoji razlika između biološkog i kulturnog rasizma. Ta razlika leži u osnovi njihove percepcije ljudske različitosti i diskriminacije. Biološki rasizam temelji se na vjerovanju u postojanje bioloških razlika među rasama koje, prema rasističkim pogledima, određuju mentalne, fizičke i moralne karakteristike pojedinaca ili skupina. Biološki rasizam vjeruje u hijerarhijsko razvrstavanje ljudi na temelju njihove "rasne čistoće" ili genetskih obilježja. U svakom povijesnom razdoblju, rasističke ideologije bile su „utemeljene na gledištu da su pripadnici bijele rase biološki superiorniji od obojenih, a jedan od primjera je i nacistički režim u kojem su Židovi, Romi, crnci itd., proglašeni nižom rasom“ (Škorić, 2017: 418). Međutim, „ne postoje znanstvena razgraničenja karakteristika bilo koje rase“, odnosno, „ne postoji rasna skupina koja ima bilo kakve jedinstvene ili karakteristične gene“ (Škorić, 2017: 417). Zapravo, „zamijećene razlike u karakteru, ponašanju ili postignućima prije svega su nastale uslijed okolišnih čimbenika, a ne zbog urođene datosti“ (Zastrow i Kirsten-Ashman, 2007. prema Škorić, 2017: 417).

Za razliku od toga, novi, to jest kulturni rasizam se ne temelji na biološkim razlikama, već na percepciji kulturnih ili socijalnih razlika među ljudima. Ova forma rasizma implicira da su određene kulture ili društvene skupine inferiornije ili superiornije od drugih na osnovu njihove

kulture, običaja, religije ili načina života. Prema Hrvatskoj enciklopediji, kultura se u novom rasizmu shvaća kao „oblik ponašanja koji neku skupinu ljudi čini manje ljudskom, najčešće lijenom i opasnom, u odnosu na drugu skupinu“. Također prema Hrvatskoj enciklopediji, tri su elementa po kojima se može prepoznati novi rasizam: postojanje distinkcije između „mi“ i „oni“, umanjivanje važnosti drugoga o kojem se govori „kao o djetetu ili divljaku koji je tradicionalno zaostao i nerazvijen“ te „moć kojom se položaj drugoga institucionalno umanjuje, kontrolom pristupa tržištu rada, političkim položajima, obrazovanju i medijima te stanovanju“ (Hrvatska enciklopedija).

Također, postoji i koncept meta-rasizma koji polazi od toga da je meta-rasist „onaj koji zagovara rasističke metode kao sredstva u borbi protiv rasizma“ (Balibar, 1991, prema Ivančić, 2022). Balibar (1991, prema Terkessidis, 2018) je u tom konceptu istaknuo da je „revidirani oblik rasističkog diskursa nastao zbog otpora prema dotadašnjim artikulacijama rasizma, posebno onoj biološkoj, zbog čega su te artikulacije postale nelegitimne, pri čemu su ključni bili povijesni pokret dekolonizacije, s jedne strane, i, s druge strane, masovni antirasistički prosvjedi imigranata u Francuskoj koji su počeli ranih 1980-ih“. Primjer meta-rasizma je objašnjavanje nasilja kroz kulturno razgraničenje, kao i promatranje migranata kroz njihov etnicitet ili religiju, umjesto gledanje na njih kao na „normalne“ građane (Terkessidis, 2018).

Nacionalizam, prema Hrvatskoj enciklopediji, označuje „pretjerano izražavanje nacionalnog osjećaja, i to na račun pripadnika drugih nacija, zbog čega se povezuje s etnocentrizmom i ksenofobijom jer, za razliku od domoljublja (patriotizma), kojim se izražava privrženost zavičajnoj sredini, nacionalizam privrženost vezuje samo uz pripadnike određene skupine, etničke ili nacionalne, kao uz svoj rod i veliku obitelj“. Šiber (1998: 105) isto tako ističe da je nacionalizam „politički osmišljen sustav stavova koji polazi od interesa vlastite grupe, najčešće u sukobu s drugim grupama“. Također, objašnjava da „do iskazivanja nacionalnih predrasuda često dolazi u situacijama društvenog razvoja i krize, odnosno u stanjima frustracije i nesigurnosti“ pri čemu za primjer navodi da je negativan stav prema Židovima bio rezultat nezadovoljstva ekonomskom situacijom (Šiber, 1998: 107).

Taguieff (2017: 7-21) iznosi tezu da se iza vala populizma u Europi zapravo skriva snažan val nacionalizma koji se radikalizirao pod utjecajem „straha od islamizacije“ te da bi nacionalizam, kojeg naziva „patološkim oblikom samoobrane“, mogao postati „posljednje utočište razočaranih i isključenih“, koji su sve brojniji zbog negativnih učinaka globalizacije. Odnos rasizma i nacionalizma je složen, no Balibar (1991: 37) sugerira da su diskursi o rasizmu i

naciji često povezani te da se „nacionalizam često oslanja na rasizam kao svoju podlogu, barem u već formiranim nacionalnim državama“. Isto tako, postoji i teza da se „rasizam kao teorijski diskurs i masovni fenomen razvija unutar polja nacionalizma, koji je sveprisutan u modernoj eri“ (Balibar, 1991: 37).

Ksenofobija je pak, također prema Hrvatskoj enciklopediji, „iracionalan osjećaj tjeskobe ili straha od stranaca koji se često izražava u predrasudama, stereotipima i odbojnim stajalištima o strancima te djelatnim suprotstavljanjem njihovoj prisutnosti u zajednici, što vodi diskriminaciji, segregaciji, sukobima, a u nekim slučajevima istjerivanju i fizičkom istrjebljenju stranaca“. Ksenofobija je, dakle, utemeljena na strahu od nepoznatog, odnosno vjerovanju da je opasno ono što dolazi izvan poznate zajednice. Prema Hrvatskoj enciklopediji, za ksenofobiju je karakteristično „primjenjivanje negativnih i demonizirajućih predodžbi o strancima za što je dobar primjer antisemitizam koji je u vezi sa stoljetnim kršćanskim uvjerenjima o krivnji Židova za ubojstvo Isusa Krista“. Šiber (1998: 104) napominje da je ksenofobija „individualna emocija koja je, u određenim društvenim uvjetima, temelj za etničke sukobe kao kolektivne pojave“.

Kada govorimo o rasizmu, nacionalizmu i ksenofobiji, treba napomenuti da su se „tijekom posljednjih nekoliko godina, desničarski pokreti proširili među zapadnim demokracijama u Europi i SAD-u“ (Parker, 2021: 56). Također, Parker (2021: 58) navodi da je „američka reakcionarna desnica, poput Trumpove administracije, uglavnom motivirana onim što njezini pristaše doživljavaju kao brzu društvenu promjenu koja dovodi u pitanje temelje američkog identiteta: bjelačku patrijarhalnu dominaciju“. Parker (2021: 65) također navodi kako su „konzervativniji građani koji smatraju da je status njihove društvene skupine ugrožen, predaniji podršci Trumpu i odlučniji u odbijanju prihvaćanja ilegalnih imigranata, za razliku od republikanaca koji vjeruju da njihov društveni status nije toliko ugrožen“.

Teorije zavjera

Zlonamjerne radnje moćnih skupina i njihove skrivene agende, fokus su brojnih teorija zavjera koje razni autori opisuju kao „nelegitimno znanje“ (Bratich, 2008, prema Blanuša, 2024: 173), „sekularizirano religijsko praznovjerje“ (Popper, 2003, prema Blanuša, 2024: 173) ili pak „paranoidni stil mišljenja svojstven političkim ekstremistima“ (Lasswell, 1930, 1948; Hofstadter, 1965, prema Blanuša, 2024: 173). Ipak, Blanuša (2024) u svom radu preispituje ovakve dominantne pristupe teorijama zavjera te objašnjava da „teoretičari zavjere pogrešno

shvaćaju činjenice, ali često imaju ispravne osjećaje – osjećaju da žive u svijetu sa Zemljama sjena, osjećaju da je svaka ljudska bijeda nečiji profit, osjećaju iscrpljenost grabežljivošću i iskorištavanjem, osjećaju da se važne istine skrivaju” (Klein, 2023: 242, prema Blanuša, 2024: 194), ali se „u pogledu „što učiniti protiv toga“ osjećaju bespomoćno, a neki akteri ih nastoje radikalno ili ekstremistički mobilizirati protiv postojećeg sustava, često za vlastitu političku ili ekonomsku dobit“ (Blanuša, 2024: 194).

Portal Poslovni dnevnik ove je godine prenio rezultate istraživanja Jadranskog opservatorija za digitalne medije koje je predstavio mentor ovog rada, profesor Nebojša Blanuša. Rezultati istraživanja globalnih teorija zavjera provedenih 2022. i 2024. godine, pokazuju da je „u Hrvatskoj i dalje najpopularnija teorija zavjere da, bez obzira tko je na čelu vlada, medija, korporacija, postoji tajna grupa moćnika koja kontrolira događaje u svijetu, kao što su ratovi i ekonomske krize” te da u teorije zavjere „najviše vjeruju osobe desne ideološke orijentacije, mlađi i neobrazovani te među hrvatskim biračima glasači Mosta i Domovinskog pokreta“ (Poslovni dnevnik, 2024).

Autori Monaci, Morreale i Persico (2023: 73-74) ističu da društvene mreže igraju ključnu ulogu u širenju teorija zavjere, koristeći senzacionalistički sadržaj poput memova, koji pojednostavljaju i pojačavaju sadržaj te ga čine dostupnijim. Tijekom „pandemije COVID-19, širenje teorija zavjere preko društvenih mreža je eskaliralo“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 73), što je utjecalo na javno mnijenje o političkim pitanjima kao što su migracije. Studije pokazuju da „društvene mreže poput Twittera, Facebooka i Reddita igraju ključnu ulogu u širenju lažnih vijesti i povećanju njihove vidljivosti“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 73). Internet „dodatno potiče širenje ovih teorija zahvaljujući intertekstualnosti i stvaranju zajednica koje dijele iste interese na društvenim mrežama poput Facebooka“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 74). Ideje o prijetnji radikalnog islama zapadnim društvima „pojavile su se 1970-ih i 1980-ih, a popularizirane su nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. godine“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 74).

Teorija „Velike zamjene stanovništva“ govori o tome da su „europska civilizacija i identitet u opasnosti da budu potkopani masovnom migracijom, posebno iz muslimanskih zemalja, ali i zbog niske stope nataliteta Europljana“ (Bergmann, 2021: 37). Ova teorija tvrdi da će bijeli Europljani biti zamijenjeni imigrantima iz neeuropskih zemalja kroz djelovanje političara i moćnih elita (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 74). Izraz "Velika zamjena" dobio je na važnosti kada ga je duboko kontroverzni francuski filozof, Renaud Camus, upotrijebio za

naslov svoje knjige objavljene 2011. Camus je postao „jedan od najutjecajnijih mislilaca među neo-nacionalistima u Austriji, Danskoj, Njemačkoj, Italiji i Velikoj Britaniji“ (Bergmann, 2021: 37).

Teorija je „dobila na popularnosti tijekom valova izbjeglica s Bliskog istoka i Afrike u posljednjim desetljećima“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 74). Marine Le Pen, nasljednica oca na čelu francuske stranke Nacionalna fronta od 2011., bila je „među mnogim neo-nacionalističkim liderima koja je podržala teoriju velike zamjene“ (Bergmann, 2021: 44). Tijekom krize sirijskih izbjeglica zagovarala je „blokadu dolaska novih migranata te progon postojećih imigranata iz zemlje“ (Bergmann, 2021: 44). Teoriju je kasnije „dodatno proširio autor Bat Ye’or u svojoj knjizi Eurabia“ (Monaci, Morreale, Persico, 2023: 74).

Prema srodnoj teoriji o „Eurabiji“, „muslimani, uz potporu domaćih elita u Europi, sustavno kuju zavjeru da pretvore kontinent u islamsko društvo“ (Bergmann, 2021: 36). Jedan od prvih primjera ovakvih ideja dolazi iz Norveške kada je uoči predizborne kampanje 1987. godine, vođa populističke „Stranke napretka“, Carl I. Hagen, citirao pismo za koje je tvrdio da ga je primio od muslimana po imenu Mustafa, a u kojem se opisuje zavjera muslimanskih imigranata o preuzimanju Norveške (Bergmann, 2021: 40). Iako se pokazalo da je „pismo njegova vlastita izmišljotina i potpuna politička krivotvorina, njegova stranka osvojila je 12,3 posto glasova“ (Bergmann, 2021: 40).

Teorija o „Bijelom genocidu“ je još jedna srodna, ali općenitija teorija zavjere nacionalističkih ekstremno desničarskih aktivista koji tvrde da „migranti hrle u pretežno bijele zemlje s točnom svrhom da bijelu populaciju učine manjinom unutar vlastite zemlje ili čak uzrokuju izumiranje domicilnog stanovništva“ (Bergmann, 2021: 37). Neo-nacionalistički lideri u Europi promoviraju ovu teoriju, često ističući da su migranti, posebno muslimani, preuzeli njihovu nacionalnu zemlju i baštinu. Ove ideje, iako marginalizirane, ponekad prihvaćaju i mainstream politički akteri, što dodatno oblikuje političku scenu u Europi.

Faktograf (2019) ističe da su poveznice između ove tri teorije zavjera, zapravo antisemitizam i antifeminizam jer su, prema teoretičarima zavjera, upravo Židovi ti koji stoje iza „planova zamjene“, a bijele žene su, prema njima, krive za niski natalitet.

Također, u širenju teorija zavjera, sudjeluju čak i pojedini mediji. Na primjer, hrvatski portal Dnevno.hr, prije nekoliko je godina objavio članak pod naslovom „Znanstvenici tvrde: Hrvatska se za nekoga namjerno prazni; uskoro kreće zamjena stanovništva!“ (Dnevno.hr, 2018). Autor članka Damir Kramarić, napisao je da Stjepan Šterc, profesor sa zagrebačkog

fakulteta Hrvatski studiji, „nije htio odgovoriti na pitanje kome je namijenjen prostor Hrvatske, koji se tako brzo i sustavno prazni“, ali da je rekao kako se „logično nameće zaključak da se ovaj prostor čisti za nekoga“ te „da će uskoro početi zamjena stanovništva“. S obzirom na potpunu neutemeljenost ovih izjava, važno je upozoriti na odgovornost medija u formiranju stavova građana o osjetljivim temama kao što su migranti i migracije te apelirati na ne iznošenje neutemeljenih tvrdnji koje mogu dovesti do štetnih društvenih posljedica. S druge strane, mediji su na neki način zapravo slika društva, zbog čega se može naslutiti da ovakve ideje reflektiraju stavove jednog dijela hrvatskog društva, a upravo to u ovom radu istražujemo.

Psihološki mehanizmi rasizma

Koga se i čega uopće bojimo? Rapić (2021: 209) smatra da se u odgovoru na ovo pitanje treba uzeti u obzir i naša ljudskost kao takva, a koja se „nerijetko boji svake promjene i svega nepoznatog“, ali i razmisliti o tome „može li se u strahu od drugoga otkriti strah od samoga sebe“. Doista, postoji psihološki fenomen projekcije koji se ogleda u potiskivanju osjećaja usmjerenih prema sebi i projiciranju upravo tih osjećaja prema drugim ljudima. Na primjer, „često su bijelci smatrali afro-Amerikance promiskuitetnima, međutim, povijesno promatrano, uglavnom su bijelci bili ti koji su prisiljavali afro-američke žene, osobito robinje, na seksualne odnose“ (Zastrow i Kirsten-Ashman, 2007. prema Škorić, 2017: 419).

Osim projekcije, postoji još nekoliko psiholoških mehanizama koji mogu dovesti do predrasuda, a posljedično i rasizma, koje navodi Škorić (2017: 419-421) na temelju istraživanja Zastrowa i Kirsten-Ashmana iz 2007. godine. To su u prvom redu frustracija i nesigurnost koje se mogu osloboditi diskriminacijom tako da se umanjivanjem i/ili ugnjetavanjem drugih ljudi, na primjer određenih etničkih ili rasnih skupina, nesigurne osobe osjećaju nadmoćnijima.

Zanimljivo je spomenuti i mehanizam vjerovanja u „jednu pravu religiju“ pri čemu ako vjerujemo da je baš naša religija jedina ispravna, onaj tko vjeruje u drugu religiju je nevjernik. Osoba s takvom predodžbom sklona je zaključiti kako je ona superiornija u odnosu na druge, a to je tijekom povijesti „dovelo do brojnih ratova, uključujući i Križarske ratove vođene protiv muslimana, koji se smatraju jednim od najsmrtonosnijih u povijesti čovječanstva“ (Phillips, 2015. prema Škorić, 2017: 421). No, sve u svemu, koji god razlog za strah, negativne osjećaje, rasizam i diskriminaciju bio, ključno je prepoznati njihovu prisutnost, a onda i iracionalnost i problematičnost.

Konačno, svi su ovi koncepti bitni zato što objašnjavaju što stoji u pozadini neprihvatanja drugačijih društvenih skupina u nekom društvu, a sukladno tome mogu poslužiti kao podloga za objašnjavanje problema koji se pojavljuju u procesu integracije i prihvatanja migranata u Hrvatskoj, pa tako i prihvatanja teorije o velikoj zamjeni stanovništva. Tako smo u empirijskom dijelu rada istraživali u kojoj su mjeri, među hrvatskim građanima, prisutni rasizam i nacionalizam te jesu li i kako povezani s vjеровanjima u teorije zavjere, ali i s demografskim faktorima, kao i dominantnim vrijednostima hrvatskih građana.

METODOLOGIJA

U ovom radu korištena je istraživačka metoda ankete kao najprikladnija za ispitivanje stavova, mišljenja i ponašanja većeg broja ljudi. Metoda ankete omogućava standardizirano postavljanje pitanja velikom broju ispitanika, čime se osigurava konzistentnost u prikupljanju podataka. Anketa ima mogućnost dosega velikog broja ljudi u kratkom vremenskom razdoblju, posebno kada se koriste internet i društvene mreže, što je važno za istraživanje stavova određene populacije. Standardizirana pitanja u anketi osiguravaju da svi ispitanici odgovaraju na ista pitanja na isti način, što olakšava analizu i usporedbu rezultata.

Korišten je prigodni uzorak kojeg čine oni dijelovi populacije koju istražujemo, dakle punoljetni stanovnici Republike Hrvatske, do kojih smo uspjeli doći putem raznih kanala, ponajviše društvenih mreža poput WhatsAppa, Instagrama, Facebooka i Xa. Prigodni uzorak omogućava brzo prikupljanje podataka jer se temelji na dostupnosti ispitanika.

Međutim, tako prikupljeni rezultati ne osiguravaju reprezentativnost za cjelokupnu populaciju, već samo ukazuju na to kako razmišljaju sudionici konkretnog istraživanja. Međutim, s obzirom na obilježja konkretnog uzorka moguće je pretpostaviti trend kako bi odgovarali na ista pitanja osobe npr. ekstremnijih stavova ili drugačijih socio-demografskih obilježja. Također, takva istraživanja mogu poslužiti kao polazišne točke i orijentiri za istraživanja na nacionalno reprezentativnim uzorcima koja su izrazito skupa za provedbu.

U ovom slučaju, korištenje društvenih mreža omogućilo je jednostavno i brzo prikupljanje odgovora od punoljetnih stanovnika Republike Hrvatske. Korištenje prigodnog uzorka putem društvenih mreža omogućava dosezanje različitih dijelova populacije, odnosno različitih demografskih skupina, pri čemu valja naglasiti da je riječ o užem varijetetu sudionika nego kad je riječ o nacionalno reprezentativnim istraživanjima.

Vodili smo računa o tome da ispitanici budu različitih dobnih skupina, različitih stupnjeva obrazovanja, različitih zaposlenja te različitih političkih i religijskih uvjerenja. Podatci su prikupljeni 18 dana, od 7. do 24. lipnja 2024. godine. Većina pitanja u anketnom upitniku kreirana je na temelju tri tipa ljestvice: Osgoodove, Likertove i Bogardusove ljestvice socijalne distance.

Semantički diferencijal ili Osgoodova ljestvica ispituje emocionalnu komponentu i bazirana je na pridjevima suprotnog značenja (Corbetta, 2003: 141). Od ispitanika se tako tražilo da povežu određeni pojam s pridjevom koji ga na njega asocira i to na skali od 7 stupnjeva. Cilj

ove ljestvice je ispitati što neki koncept ili pojam, u ovom slučaju pojedine etničke skupine, znače za njih i to tako što im je ponuđen niz suprotnih pridjeva, među kojima i „dobri i loši“, „lijepi i ružni“ te „mirišljavi i smrdljivi“. Na taj se način može vidjeti kako se asocijacije mijenjaju u odnosu na različite skupine migranata, kao i prepoznati indicije rasizma, ksenofobije i nacionalizma.

Likertova ljestvica ispituje spoznajnu komponentu stava, pri čemu se uobičajeno smatra da pojedinačne tvrdnje ispituju mišljenje koje na razini pojedinih grupa tvrdnji čine nečiji stav prema nekoj pojavi, objektu ili skupini ljudi. Ljestvica se sastoji od niza tvrdnji pri čemu je ispitanicima ponuđeno pet stupnjeva slaganja, odnosno neslaganja s tim tvrdnjama. Ovo je najčešće korištena ljestvica za procjenu stavova, a u suštini se radi o ponuđenoj izjavi za koju ispitanici trebaju izraziti u kojoj mjeri se slažu s njom, u rasponu od „u potpunosti se slažem“ do „u potpunosti se ne slažem“ (Corbetta, 2003: 133). Konkretno, ispitanicima smo ponudili niz tvrdnji, među kojima i one koje su sastavni dio teorija zavjera. Na primjer, jedna od ponuđenih izjava bila je „Arapske sile planski islamiziraju Europu kako bi proširile svoju kulturu i religiju“.

Bogardusova ljestvica socijalne distance ispituje bihevioralnu komponentu i najčešće se koristi upravo za procjenu stupnja spremnosti stupanja u različite odnose s pripadnicima različitih rasnih ili etničkih grupa, koji može biti u rasponu od potpunoga prihvaćanja do potpunog odbacivanja. Socijalna distanca, dakle, pokazuje karakter društvenih odnosa, odnosno stupanj bliskosti koji ispitanici iskazuju prema određenim društvenim skupinama (Corbetta, 2003: 138). Konkretno, ispitanike smo pitali bi li bili voljni prihvatiti pripadnika određene etničke skupine za svog sugrađana, kolegu na poslu, susjeda, prijatelja ili partnera.

Istraživačka pitanja

Kao početne točke ovog istraživanja, postavljam pet istraživačkih pitanja koja će poslužiti kao temelj za analizu i razumijevanje ovog empirijskog istraživanja.

IP1: Kakva je percepcija različitih skupina azijskih migranata u ispitanom uzorku i postoje li razlike u njihovoj percepciji u odnosu na regionalne migrante i etničke Hrvate?

IP2: Postoji li sklonost prema vjerovanju u teoriju velike zamjene među ispitanim građanima? Kakav je njen sadržaj i je li rasistički?

IP3: Koje skupine ispitanih građana vjeruju u teoriju velike zamjene (TVZ)?

IP4: Može li se putem različitih percepcija različitih migrantskih skupina predvidjeti vjerovanje u TVZ? Ukazuje li struktura njihove povezanosti tj. snaga pojedinih prediktora da je vjerovanje u TVZ informirano rasno uvjetovanim percepcijama?

IP5: Mijenja li se važnost rasno uvjetovanih percepcija za predviđanje vjerovanja u TVZ u kontekstu drugih prediktora, odnosno koliko je vjerovanje u TVZ izraz rasističkih percepcija migranata, a koliko drugih osobina građana koje također mogu biti izraz netrpeljivosti prema migrantima?

REZULTATI I RASPRAVA

Anketni upitnik ispunilo je 300 ispitanika, od čega je iz analize izbačeno njih 5 koji su ili identificirani kao nepouzdana na temelju kontradiktornih odgovora poput jednog ispitanika koji je napisao da ima 18 godina, završen doktorat znanosti i mjesečni prihod od 250000 eura ili koji nisu stanovnici Republike Hrvatske zato što se u ovom istraživanju bavimo percepcijom upravo hrvatskog stanovništva.

Upitnik je ispunilo oko 65 % žena i 35 % muškaraca. Najmlađi ispitanici imali su 18 godina, a najstariji 77 godina. Od toga ih, prema Beresford research (2024), najviše, odnosno oko 40 % pripada generaciji Z (između 18 i 27 godina), milenijalci (između 28 i 43 godine) čine oko 25 % ispitanika, kao i generacija X (između 44 i 59 godina), dok baby boomeri (između 60 i 78 godina) čine malo manje od 10 %.

Sveukupno oko 60% ispitanika živi u Zagrebu, što s jedne strane naš uzorak čini nereprezentativnijim, no još uvijek relevantnim jer se najveći broj stranih radnika zapošljava upravo u Zagrebu. Gotovo 93 % ispitanika je hrvatske nacionalnosti, dok su ostali pripadnici nacionalnih manjina. Pri tome 1 % ispitanika pripada srpskoj nacionalnoj manjini, također 1 % albanskoj, a manje od 1 % bošnjačkoj, talijanskoj, romskoj, crnogorskoj, makedonskoj i židovskoj, dok se nekoliko ispitanika nije htjelo izjasniti.

Što se tiče religijskih uvjerenja, najviše ispitanika se izjašnjava katolicima (gotovo 60 %), a također velik broj ispitanika je bez vjeroispovijesti, uključujući ateiste i agnostike (gotovo 40 %), dok se tek nekoliko ispitanika izjašnjava muslimanima, pravoslavicima i budistima. Dominantan politički svjetonazor ispitanika je socijaldemokracija (36 %), zatim liberalizam (24 %) pa demokršćanstvo (18 %), a ne treba zanemariti ni konzervativizam (7 %), kao ni nacionalizam (3 %).

Međutim, kada socio-demografsku strukturu naših ispitanika usporedimo sa socio-demografskom strukturom opće populacije, vidljivo je da naš uzorak ima određena odstupanja. Rezultati Popisa stanovništva 2021. (DZS, 2022) pokazuju da „udio Hrvata u nacionalnoj strukturi stanovništva iznosi 91,63%, Srba 3,20%, Bošnjaka 0,62%, Roma 0,46%, Talijana 0,36% i Albanaca 0,36%, dok je udio ostalih pripadnika nacionalnih manjina pojedinačno manji od 0,30%“. Dakle, što se tiče nacionalnosti, odstupanja našeg uzorka od opće populacije su vrlo mala te ih možemo zanemariti.

No, prema vjerskoj pripadnosti, popis stanovništva pokazuje kako je „katolika 78,97%, pravoslavaca 3,32%, muslimana 1,32%, a osoba koje nisu vjernici i ateista 4,71%“. Prema tome, naš uzorak se u ovom segmentu značajno razlikuje od opće populacije pri čemu u istraživanju imamo značajno veći broj ispitanika koji nisu vjernici, nego što ih ima u općoj populaciji.

Što se tiče svjetonazora, zadnja anketa Fakulteta političkih znanosti na nacionalno reprezentativnom uzorku iz 2020., pokazala je da demokršćana ima 32,7%, socijaldemokrata 27%, liberala 16,3%, konzervativaca 3,6% i 1,7% nacionalista. Dakle, naš uzorak ima znatno manje građana koji se identificiraju s dominantnom ideologijom desnog centra i istovremeno ima nešto više onih koji naginju kako "lijevim", tako i ostalim "desnim" svjetonazorima. Sveukupno, uzorak ovog istraživanja je svjetonazorski „otvoreniji“, to jest potencijalno inkluzivniji prema imigrantima u odnosu na opću populaciju, što treba imati na umu pri interpretaciji rezultata istraživanja.

Rezultate ćemo prikazati tekstualno, uz pripadajuće grafove i prosječne vrijednosti u tablicama. Koristeći program za analizu podataka Jamovi, prikazat ćemo različite korelacijske i regresijske analize te analize varijance, kao i faktorsku analizu. Prikaz rezultata strukturiran je prema istraživačkim pitanjima.

PERCEPCIJA MIGRANATA

IP1: Kakva je percepcija različitih skupina azijskih migranata u ispitanom uzorku i postoje li razlike u njihovoj percepciji u odnosu na regionalne migrante i etničke Hrvate?

Semantički diferencijal

Opću percepciju za svaku skupinu (Nepalci, Indijci, Filipinci, građani BiH, Srbije i Hrvati) mjerili smo putem semantičkog diferencijala koristeći se sljedećim bipolarnim kontinuima kao indikatorima:

- i. Dobri - loši
- ii. Lijepi – ružni
- iii. Čisti – prljavi
- iv. Ugodni – neugodni
- v. Miroљjubivi – ratoborni
- vi. Mirišљjavi – smrdљjivi

Ova mjera kreirana je kao kompozitna i izražena je u obliku prosječnog rezultata, a što je rezultat veći, to je opća percepcija ispitanih građana o pojedinoj skupini negativnija. Rezultati analize varijance pokazuju da je opća percepcija o azijskim migrantima negativnija nego o regionalnim migrantima, a te su razlike statistički značajne. Pri tome, najznačajnije razlike vidљjive su u usporedbi opće percepcije azijskih migranata u odnosu na opću percepciju Hrvata.

OPĆA PERCEPCIJA	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	3.63	0.0941
NEPALCI	3.48	0.0918
FILIPINCI	3.21	0.0806
BIH	2.78	0.0707
SRBI	2.79	0.0706
HRVATI	2.46	0.0615

Tablica 1. Opća percepcija migranata: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
OPĆA PERCEPCIJA MIGRANATA	Nijedan	305	5	60.978	84.9	< .001
	Greenhouse-Geisser	305	1.88	162.35	84.9	< .001
	Huynh-Feldt	305	1.89	161.35	84.9	< .001

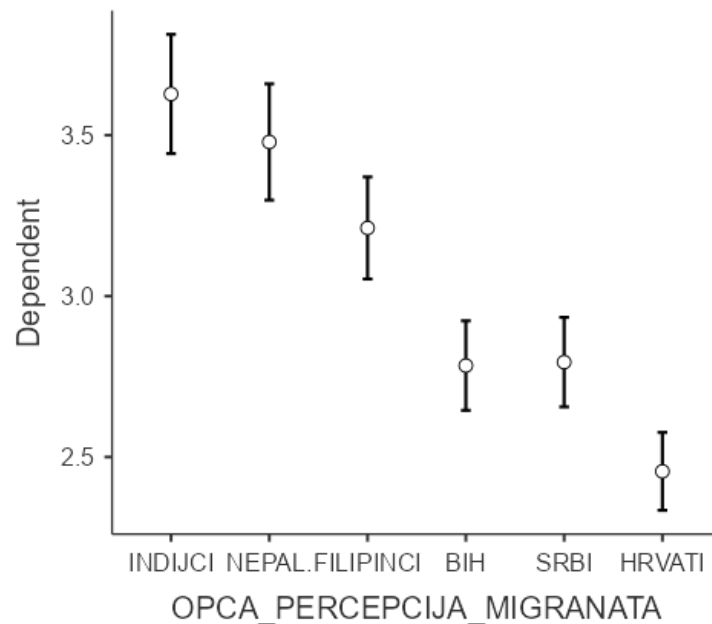
Tablica 2. Opća percepcija migranata: razina značajnosti

Post Hoc Comparisons - OPĆA PERCEPCIJA MIGRANATA

Usporedba						
OPĆA PERCEPCIJA MIGRANATA	OPĆA PERCEPCIJA MIGRANATA	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p
INDIJCI	- NEPALCI	0.1492	0.0318	294	4.696	< .001
	- FILIPINCI	0.4164	0.0426	294	9.776	< .001
	- BIH	0.8441	0.0819	294	10.311	< .001
	- SRBI	0.8333	0.0774	294	10.765	< .001
	- HRVATI	1.1729	0.1020	294	11.502	< .001
NEPALCI	- FILIPINCI	0.2672	0.0387	294	6.909	< .001
	- BIH	0.6949	0.0829	294	8.385	< .001
	- SRBI	0.6842	0.0747	294	9.163	< .001
	- HRVATI	1.0237	0.0999	294	10.244	< .001
FILIPINCI	- BIH	0.4277	0.0633	294	6.754	< .001
	- SRBI	0.4169	0.0613	294	6.807	< .001
	- HRVATI	0.7565	0.0847	294	8.933	< .001
BIH	- SRBI	-0.0107	0.0393	294	-0.273	0.785
	- HRVATI	0.3288	0.0550	294	5.978	< .001
SRBI	- HRVATI	0.3395	0.0605	294	5.614	< .001

Tablica 3. Opća percepcija migranata: post-hoc testovi

Rezultati post-hoc testova pokazuju da postoji statistički značajna razlika u percepciji većine grupa, osim stranih radnika iz Srbije i BiH, koja je istovremeno znatno pozitivnija nego li percepcija azijskih migranata.

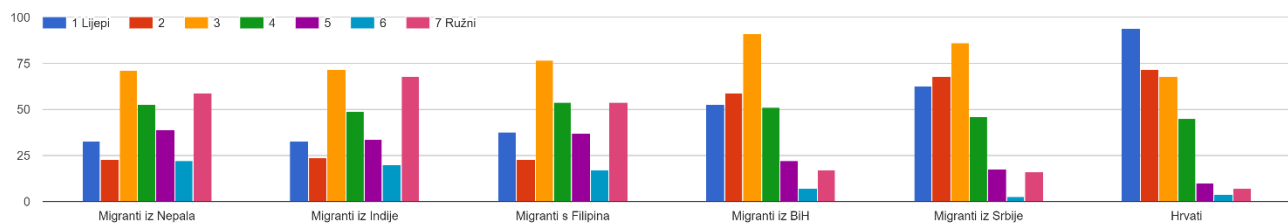

Graf 1. Opća percepcija migranata

Semantičkim diferencijalom utvrđeno je da naši ispitanici upravo najprljavijima, najružnijima i najsmrdljivijima percipiraju migrante iz Indije, zatim iz Nepala pa s Filipina. Ove vrlo dehumanizirajuće predodžbe izrazito su opasne. Ono čega mnogi ljudi nisu dovoljno svjesni je da upravo ovakvim stereotipima koji se možda čine bezazlenima, počinju katastrofe poput ropstva i genocida. Povijest pokazuje da predrasude i stereotipi legitimiziraju diskriminaciju i nasilje, stvarajući klimu u kojoj su teška kršenja ljudskih prava moguća. Treba podsjetiti da je recimo Holokaustu prethodio antisemitizam koji se u to vrijeme temeljio upravo na nacionalizmu, rasizmu i dehumanizirajućim predodžbama (Hrvatska enciklopedija). Kada se određena skupina ljudi vidi kao manje ljudska, lakše je opravdati i nasilje nad njima.

Također, kad uspoređujemo Indiju i Nepal, zapravo se radi o dvije susjedne i vrlo slične zemlje u smislu kulture, vjeroispovijesti (hinduizam i u manjoj mjeri islam), životnog standarda i načina života. Samo što je Nepal ipak malo sjevernije te je njihova boja kože malo svjetlija, a upravo prema Indijcima, ispitanici imaju malo negativnija mišljenja i osjećaje. Na Filipinima je pak dominantna katolička religija i Filipinci imaju značajnije svjetliju boju kože od Indijaca i Nepalaca, a naši ispitanici su upravo prema njima imali značajnije pozitivnija mišljenja i osjećaje. Percipiraju ih kao ljepše, mirišljavije i čišće.

(lijepi - ružni)

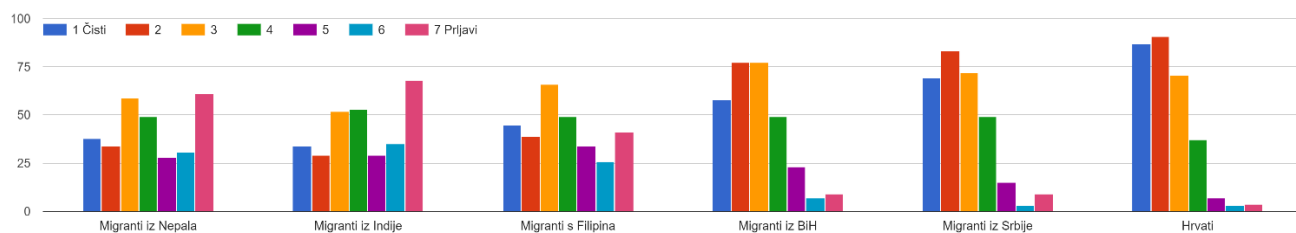
Graf 2. Semantički diferencijal (lijepi – ružni)

Prosječni rezultati:

Migranti iz Nepala	Migranti iz Indije	Migranti s Filipina	Migranti iz BiH	Migranti iz Srbije	Hrvati
4,15	4,20	4,00	3,06	2,87	2,48

Tablica 4. Semantički diferencijal (lijepi – ružni): prosječni rezultati

(čisti - prljavi)

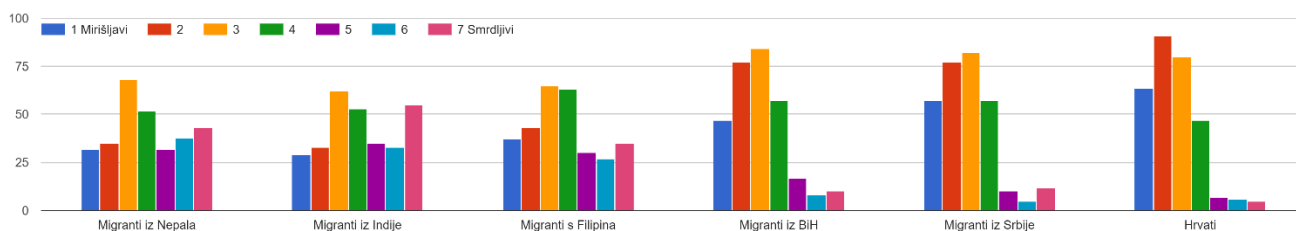
Graf 3. Semantički diferencijal (čisti – prljavi)

Prosječni rezultati:

Migranti iz Nepala	Migranti iz Indije	Migranti s Filipina	Migranti iz BiH	Migranti iz Srbije	Hrvati
4,10	4,30	3,80	2,86	2,68	2,37

Tablica 5. Semantički diferencijal (čisti – prljavi): prosječni rezultati

(mirišljavi - smrdljivi)

Graf 4. Semantički diferencijal (mirišljavi – smrdljivi)

Prosječni rezultati:

Migranti iz Nepala	Migranti iz Indije	Migranti s Filipina	Migranti iz BiH	Migranti iz Srbije	Hrvati
4,01	4,17	3,76	2,95	2,83	2,60

Tablica 6. Semantički diferencijal (mirišljavi – smrdljivi): prosječni rezultati

Osjećaji pri kontaktu s različitim grupama pri dostavi hrane i u taksiju

Također, ispitanike smo pitali kako se osjećaju kada im hranu na kućni prag dostave različite etničke skupine te kako se osjećaju u taksiju kada je taksist pripadnik različitih etničkih skupina. Tu smo mjeru također kreirali kao kompozitnu. Ponuđeni odgovori bili su na skali od pet stupnjeva, od „izrazito negativno“ do „izrazito pozitivno“. Što je rezultat manji, to su osjećaji negativniji. Razlike su ponovno statistički značajne te su ponovno najveće razlike između doživljaja pri kontaktu s azijskim migrantima i doživljaja pri kontaktu s Hrvatima. Također, značajno negativniji osjećaj pri kontaktu naši ispitanici iskazali su i prema stranim radnicima iz BiH i Srbije, no te razlike su manje u odnosu na azijske migrante.

OSJEĆAJ PRI KONTAKTU	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	2.95	0.0584
NEPAL.	2.98	0.0592
FILIPINCI	3.09	0.0561
BIH	3.52	0.0526
SRBI	3.43	0.0537
HRVATI	3.86	0.0498

Tablica 7. Osjećaj pri kontaktu: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
OSJEĆAJ PRI KONTAKTU	Nijedan	173	5	34.640	89.6	< .001
	Greenhouse-Geisser	173	2.11	82.054	89.6	< .001
	Huynh-Feldt	173	2.13	81.384	89.6	< .001

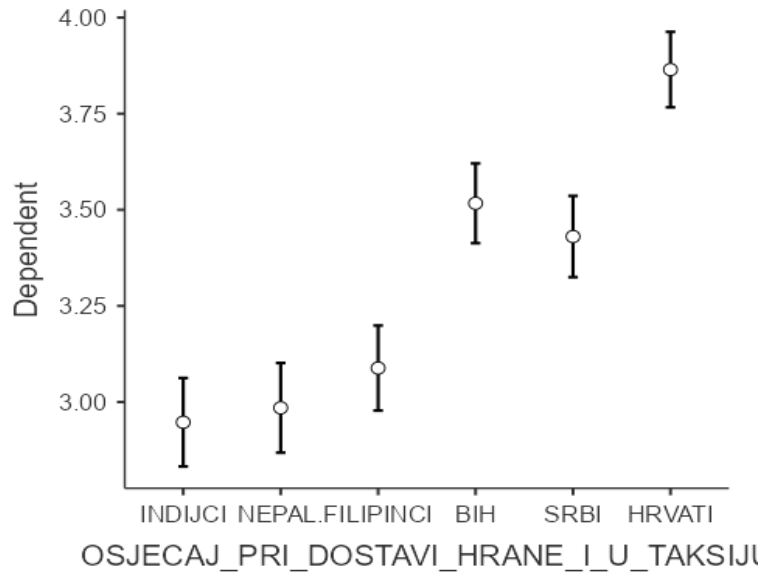
Tablica 8. Osjećaj pri kontaktu: razina značajnosti

Post Hoc Comparisons - OSJEĆAJ PRI DOSTAVI HRANE I U TAKSIJU

Usporedba							
OSJEĆAJ PRI KONTAKTU	OSJEĆAJ PRI KONTAKTU	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p	
INDIJCI	- NEPALCI	-0.0376	0.0239	265	-1.58	0.116	
	- FILIPINCI	-0.1410	0.0286	265	-4.94	< .001	
	- BIH	-0.5695	0.0574	265	-9.93	< .001	
	- SRBI	-0.4831	0.0587	265	-8.23	< .001	
	- HRVATI	-0.9173	0.0763	265	-12.02	< .001	
NEPALCI	- FILIPINCI	-0.1034	0.0255	265	-4.05	< .001	
	- BIH	-0.5320	0.0575	265	-9.25	< .001	
	- SRBI	-0.4455	0.0562	265	-7.93	< .001	
	- HRVATI	-0.8797	0.0756	265	-11.64	< .001	
FILIPINCI	- BIH	-0.4286	0.0519	265	-8.25	< .001	
	- SRBI	-0.3421	0.0532	265	-6.43	< .001	
	- HRVATI	-0.7763	0.0703	265	-11.05	< .001	
BIH	- SRBI	0.0865	0.0357	265	2.42	0.016	
	- HRVATI	-0.3477	0.0467	265	-7.45	< .001	
SRBI	- HRVATI	-0.4342	0.0542	265	-8.01	< .001	

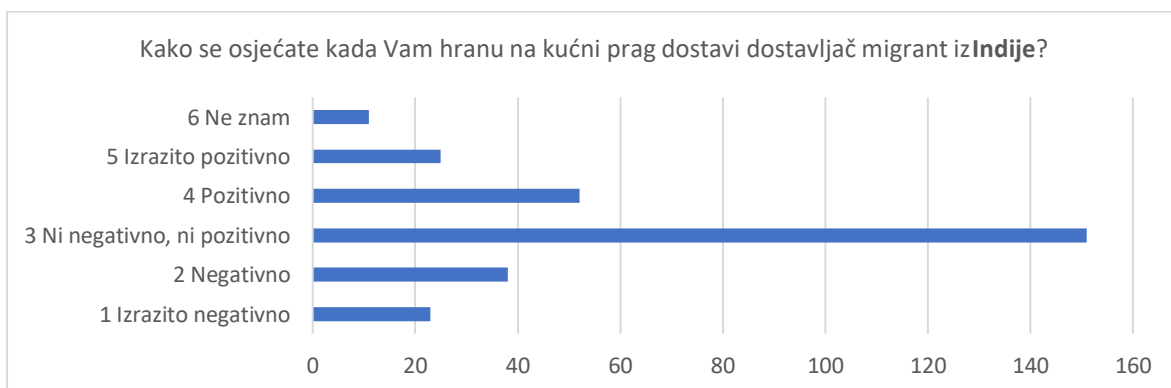
Tablica 9. Osjećaj pri kontaktu: post-hoc test

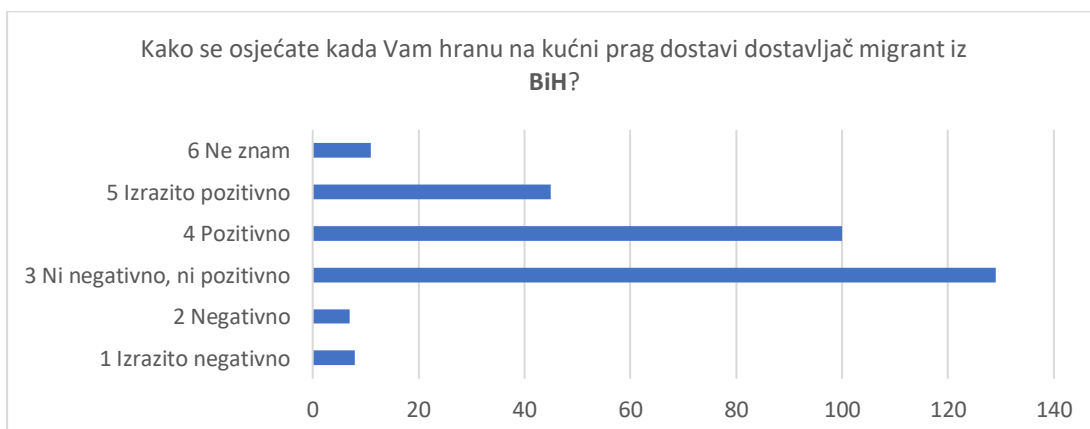
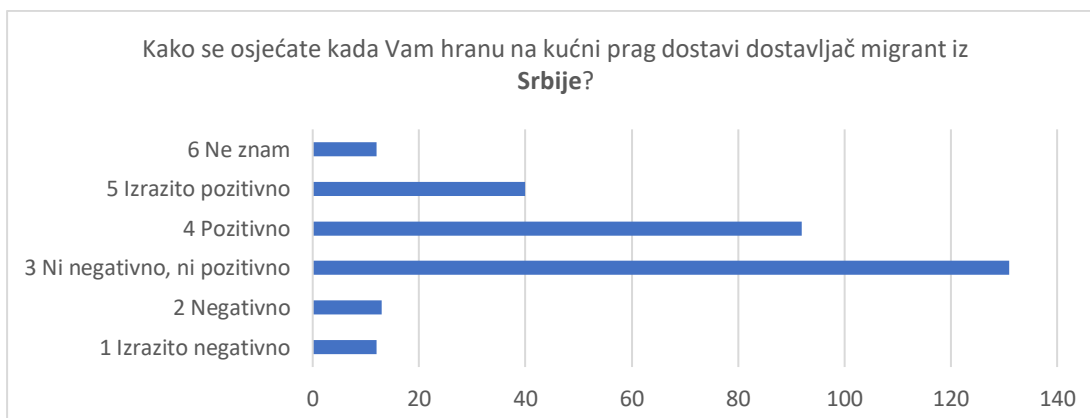
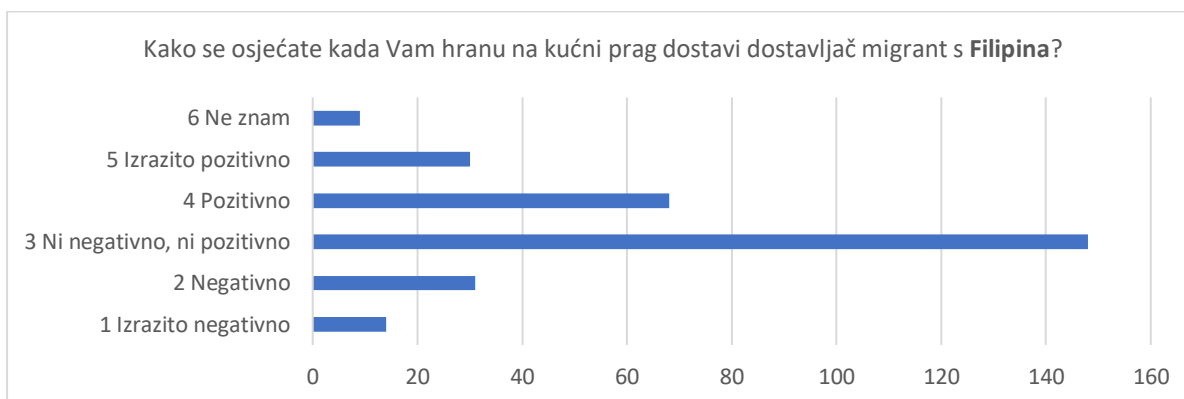
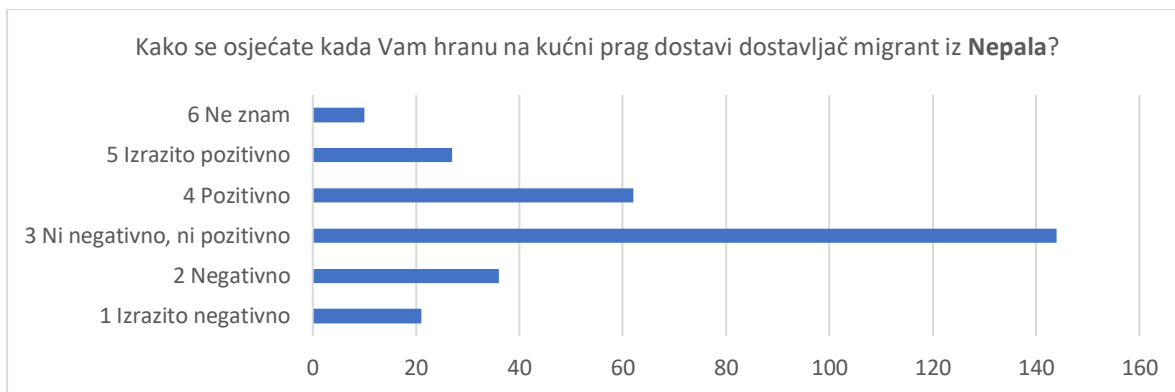

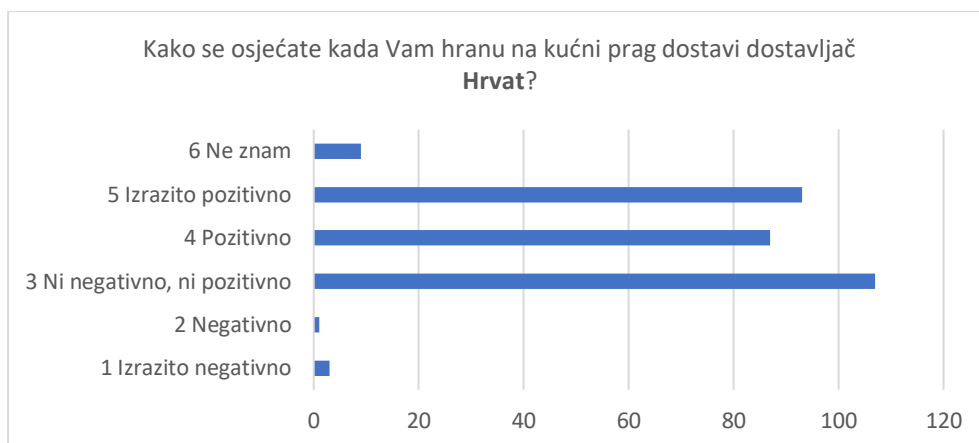

Graf 5. Osjećaj pri kontaktu

Naši se ispitanici najbolje osjećaju kada im hranu na kućni prag dostavi Hrvat, malo lošije kada je migrant iz Bosne i Hercegovine i još malo lošije kada je migrant iz Srbije. Međutim, kada je to azijski migrant, ispitanici se osjećaju značajno negativnije. Tako se na primjer gotovo 20 % ispitanika osjeća negativno ili izrazito negativno ako im hranu na kućni prag dostavi migrant iz Indije ili Nepala, dok se tek 1 % ispitanika osjeća negativno ako im hranu dostavi Hrvat, a oko 5 % ako se radi o migrantu iz Bosne i Hercegovine. Istovremeno, gotovo 40 % ispitanika se osjeća negativno ili izrazito negativno ako im je taksist migrant iz Indije ili Nepala, oko 30 % ako je migrant s Filipina, a tek 2 % ako je Hrvat, oko 9 % ako je migrant iz Bosne i Hercegovine i oko 12 % ako je iz Srbije.

Doživljaj kvalitete usluge

Ispitanike smo tražili i da procijene koliko pojedine grupe radnika kvalitetno obavljaju poslove dostave hrane, voženja taksija i konobarenja. Ponuđeni odgovori bili su na skali od pet stupnjeva, od „loše“ do „odlično“. Ovdje smo također kreirali kompozitnu mjeru. Što je rezultat manji, to je doživljaj negativniji. Razlike su također statistički značajne, posebno u pogledu razlike u doživljaju kvalitete usluge azijskih migranata i kvalitete usluge Hrvata. Ponovno je vidljivo da je percepcija kvalitete usluge značajno negativnija kada se radi o azijskim migrantima, a dodatno ide u negativnom smjeru što je boja kože radnika tamnija.

PERCEPCIJA KVALITETE USLUGE	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	2.75	0.0807
NEPAL.	2.80	0.0821
FILIPINCI	2.92	0.0784
BIH	3.51	0.0678
SRBI	3.45	0.0695
HRVATI	3.78	0.0586

Tablica 10. Percepcija kvalitete usluge: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

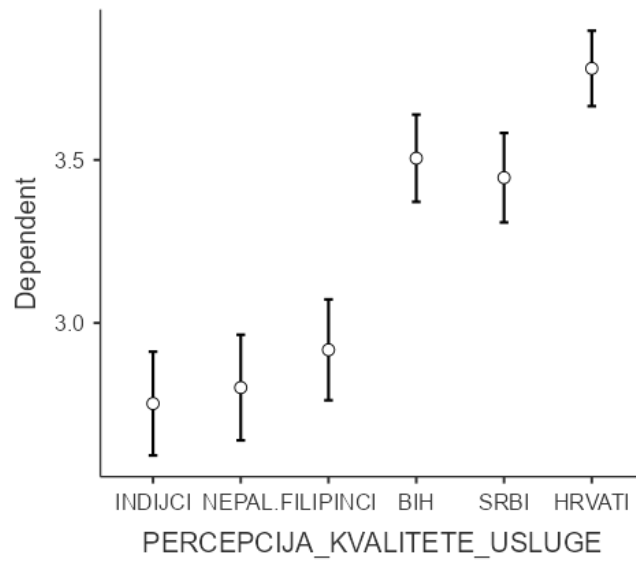
	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
PERCEPCIJA KVALITETE USLUGE	Nijedan	177	5	35.311	89.1	< .001
	Greenhouse-Geisser	177	2.07	85.478	89.1	< .001

Tablica 11. Percepcija kvalitete usluge: razina značajnosti

Post Hoc Comparisons – PERCEPCIJA KVALITETE USLUGE

		Usporedba					
PERCEPCIJA KVALITETE USLUGE		PERCEPCIJA KVALITETE USLUGE	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p
INDIJCI	-	NEPAL.	-0.0491	0.0307	189	-1.60	0.111
	-	FILIPINCI	-0.1649	0.0315	189	-5.23	< .001
	-	BIH	-0.7526	0.0712	189	-10.57	< .001
	-	SRBI	-0.6930	0.0723	189	-9.58	< .001
	-	HRVATI	-1.0281	0.0899	189	-11.44	< .001
NEPAL.	-	FILIPINCI	-0.1158	0.0314	189	-3.69	< .001
	-	BIH	-0.7035	0.0699	189	-10.07	< .001
	-	SRBI	-0.6439	0.0694	189	-9.28	< .001
	-	HRVATI	-0.9789	0.0879	189	-11.14	< .001
FILIPINCI	-	BIH	-0.5877	0.0634	189	-9.27	< .001
	-	SRBI	-0.5281	0.0647	189	-8.16	< .001
	-	HRVATI	-0.8632	0.0845	189	-10.21	< .001
BIH	-	SRBI	0.0596	0.0381	189	1.56	0.119
	-	HRVATI	-0.2754	0.0536	189	-5.14	< .001
SRBI	-	HRVATI	-0.3351	0.0644	189	-5.21	< .001

Tablica 12. Percepcija kvalitete usluge: post-hoc test

Graf 6. Percepcija kvalitete usluge

Socijalna distanca

Bogardusovom ljestvicom socijalne distance procjenjivali smo razinu bliskosti koju bi ispitanici bili spremni prihvatiti s različitim skupinama migranata, etničkim Hrvatima te nekim nacionalnim manjinama Republike Hrvatske. Konkretno, ispitanike smo pitali bi li bili voljni prihvatiti pripadnika određene etničke skupine za svog sugrađana, kolegu na poslu, susjeda, prijatelja ili partnera. Što su rezultati veći, to je socijalna distanca veća. Prema azijskim migrantima i pripadnicima romske nacionalne manjine, ispitanici građani imaju najveću socijalnu distancu, a najmanju prema etničkim Hrvatima, pri čemu je to ujedno i najveća statistički značajna razlika.

SOCIJALNA DISTANCA	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	4.12	0.1218
NEPALCI	4.04	0.1186
FILIPINCI	3.90	0.1168
BIH	3.18	0.1106
SRBI	3.32	0.1113
HRVATI	2.21	0.0940
ŽIDOVI	3.20	0.1087
ROMI	3.81	0.1127
MAĐARI	3.04	0.1057
TALIJANI	2.86	0.1048

Tablica 13. Socijalna distanca: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
SOCIJALNA DISTANCA	Nijedan	960	9	106.68	88.7	< .001
	Greenhouse-Geisser	960	3.86	248.81	88.7	< .001
	Huynh-Feldt	960	3.92	245.15	88.7	< .001

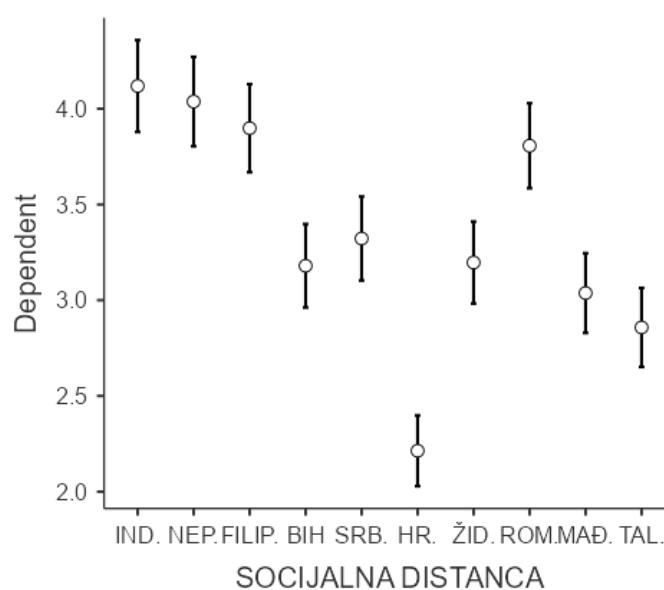
Tablica 14. Socijalna distanca: razina značajnosti

Post Hoc Comparisons - SOCIJALNA DISTANCA

Usporedba							
SOCIJALNA DISTANCA	SOCIJALNA DISTANCA	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p	
INDIJCI	- NEP.	0.0814	0.0346	294	2.349	0.019	
	- FILIP.	0.2203	0.0406	294	5.432	< .001	
	- BIH	0.9390	0.0935	294	10.038	< .001	
	- SRB.	0.7966	0.0963	294	8.275	< .001	
	- HR.	1.9051	0.1286	294	14.809	< .001	
	- ŽID.	0.9220	0.0986	294	9.351	< .001	
	- ROM.	0.3119	0.0868	294	3.593	< .001	
	- MAĐ.	1.0814	0.1011	294	10.699	< .001	
	- TAL.	1.2610	0.1034	294	12.198	< .001	
NEPALCI	- FILIP.	0.1390	0.0389	294	3.572	< .001	
	- BIH	0.8576	0.0936	294	9.162	< .001	
	- SRB.	0.7153	0.0939	294	7.620	< .001	
	- HR.	1.8237	0.1276	294	14.289	< .001	
	- ŽID.	0.8407	0.0978	294	8.596	< .001	
	- ROM.	0.2305	0.0840	294	2.743	0.006	
	- MAĐ.	1.0000	0.0996	294	10.042	< .001	
	- TAL.	1.1797	0.1036	294	11.383	< .001	
FILIPINCI	- BIH	0.7186	0.0880	294	8.166	< .001	
	- SRB.	0.5763	0.0914	294	6.307	< .001	
	- HR.	1.6847	0.1228	294	13.720	< .001	
	- ŽID.	0.7017	0.0927	294	7.567	< .001	
	- ROM.	0.0915	0.0863	294	1.060	0.290	
	- MAĐ.	0.8610	0.0995	294	8.650	< .001	
	- TAL.	1.0407	0.1021	294	10.196	< .001	
BIH	- SRB.	-0.1424	0.0419	294	-3.401	< .001	
	- HR.	0.9661	0.0986	294	9.795	< .001	

SOCIJALNA DISTANCA		Prosječni rezultat	Standardna pogreška			
SRBI	- ŽID.	-0.0169	0.0835	294	-0.203	0.839
	- ROM.	-0.6271	0.0976	294	-6.422	< .001
	- MAĐ.	0.1424	0.0788	294	1.808	0.072
	- TAL.	0.3220	0.0783	294	4.110	< .001
	- HR.	1.1085	0.1040	294	10.656	< .001
	- ŽID.	0.1254	0.0867	294	1.446	0.149
	- ROM.	-0.4847	0.0949	294	-5.106	< .001
	- MAĐ.	0.2847	0.0774	294	3.677	< .001
	- TAL.	0.4644	0.0812	294	5.722	< .001
HRVATI	- ŽID.	-0.9831	0.0921	294	10.679	< .001
	- ROM.	-1.5932	0.1175	294	13.561	< .001
	- MAĐ.	-0.8237	0.0857	294	-9.613	< .001
	- TAL.	-0.6441	0.0809	294	-7.961	< .001
ŽIDOVI	- ROM.	-0.6102	0.0796	294	-7.661	< .001
	- MAĐ.	0.1593	0.0677	294	2.353	0.019
	- TAL.	0.3390	0.0744	294	4.556	< .001
ROMI	- MAĐ.	0.7695	0.0850	294	9.055	< .001
	- TAL.	0.9492	0.0957	294	9.918	< .001
MAĐARI	- TAL.	0.1797	0.0452	294	3.972	< .001

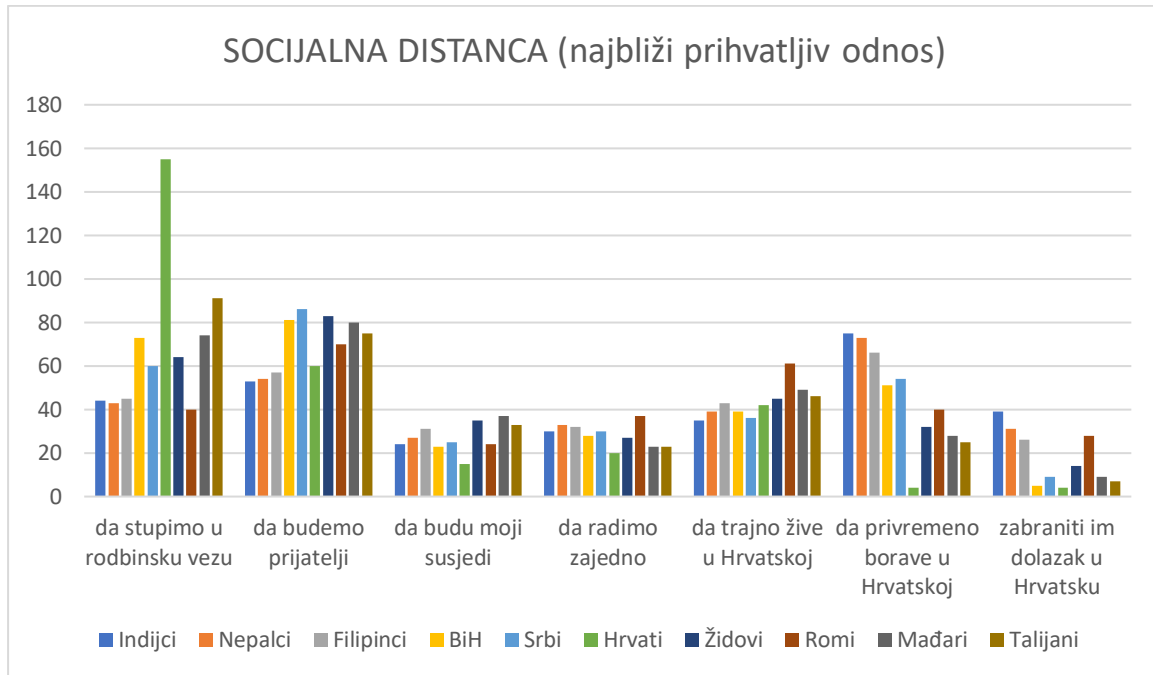
Tablica 15. Socijalna distanca: post-hoc test

Graf 7. Socijalna distanca

Dakle, ispitanici su najmanje spremni prihvatiti, odnosno ući u bliski odnos poput rodbinske veze ili prijateljstva, upravo s migrantima iz Indije, zatim Nepala, a tek zatim Filipina. Tako 13 % ispitanika smatra da migrantima iz Indije čak treba zabraniti dolazak u Hrvatsku, 10 % ih to misli i za migrante iz Nepala, a 9 % i za migrante s Filipina.

Graf 8. Socijalna distanca (detaljno)

Također, 9 % ispitanika smatra da i pripadnicima romske nacionalne manjine treba zabraniti dolazak u Hrvatsku, a nemojmo ignorirati činjenicu da i Romi, kao pripadnici naroda indijskog podrijetla, imaju tamniju boju kože. Upravo su Romi već desetljećima jedna od najranjivijih marginaliziranih nacionalnih manjina u Hrvatskoj. Njihovim sugrađanima smeta što su getoizirani u romskim naseljima, a getoizirani su upravo zato što su diskriminirani pri zapošljavanju, stanovanju i slično. Kako bi se taj začarani krug prekinuo, potreban je ozbiljan angažman države, civilnog društva i međunarodne zajednice.

Komentirajući problem nasilja u Međimurskoj županiji, pučka pravobraniteljica Tena Šimonović Einwalter (2021), pozvala je na „odgovorno, žurno i koordinirano uključivanje Roma u društvo“ te istaknula da je ključno „stvaranje uvjeta za povjerenje stanovnika romskih naselja prema institucijama, kako bi mogli ispuniti svoju odgovornost i prijaviti nezakonito

ponašanje, koje se ne prijavljuje iz straha od onih unutar naselja koji su moćni i imaju oružje“. Također, pravobraniteljica napominje da bi „stvaranju tog povjerenja pomoglo rješavanje sustavnih problema, uključujući i diskriminaciju, koji potom stvaraju lančanu reakciju zbog koje su Romi neravnopravni članovi u našem društvu“.

Radi usporedbe, tek oko 2 % ispitanika smatra da bi dolazak u Hrvatsku trebalo zabraniti Bošnjacima i Talijanima, njih 3 % Srbima i Mađarima, a oko 5 % ih smatra da bi dolazak trebalo zabraniti Židovima.

Doživljaj sigurnosti pri susretu s različitim skupinama migranata

Zanimljivi su i odgovori na pitanje koliko se ispitanici osjećaju sigurno kada sami hodaju noću ulicom i prolaze pored pojedinih grupa muškaraca. Ponuđeni odgovori bili su u rasponu od pet stupnjeva, od „posve nesigurno“ do „posve sigurno“. Što je rezultat veći, to se ispitanici osjećaju sigurnije. Osim što, ponovno, „što tamnije, to strašnije“, zanimljivo je da se, osim Hrvata, Hrvati najmanje boje skupine „turista bijelaca koji pričaju strani jezik“ jer su ispitanici upravo tu skupinu ocijenili s najmanje negativnih odgovora. Kao i prijašnji indikatori percepcija, i ovaj pokazuje statistički značajne rezultate, posebno uspoređujući doživljaj sigurnosti pri susretu s azijskim migrantima i doživljaj sigurnosti pri susretu s Hrvatima i turistima bijelcima. Također, statistički su značajne i razlike prema stranim radnicima iz Srbije i iz BiH, ali su puno manje nego prema azijskim imigrantima.

DOŽIVLJAJ SIGURNOSTI PRI SUSRETU	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	2.56	0.0730
NEPALCI	2.67	0.0751
FILIPINCI	2.73	0.0735
BIH	3.02	0.0668
SRBI	2.97	0.0670
HRVATI	3.25	0.0649
TURISTI BIJELCI	3.22	0.0617

Tablica 16. Doživljaj sigurnosti pri susretu: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

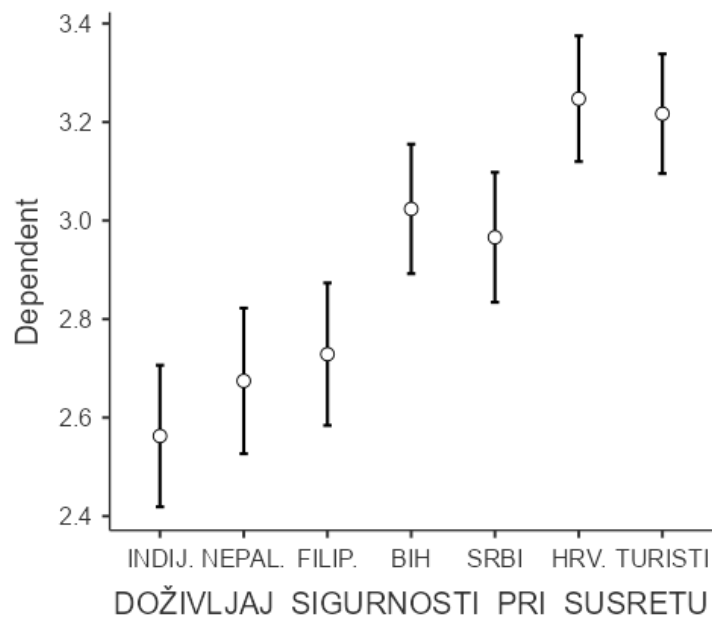
	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
DOŽIVLJAJ SIGURNOSTI PRI SUSRETU	Nijedan	128	6	21.273	51.0	< .001
	Greenhouse-Geisser	128	2.48	51.50	51.0	< .001
	Huynh-Feldt	128	2.50	51.04	51.0	< .001

Tablica 17. Doživljaj sigurnosti pri susretu: razina značajnosti

Post Hoc Comparisons - DOŽIVLJAJ SIGURNOSTI PRI SUSRETU

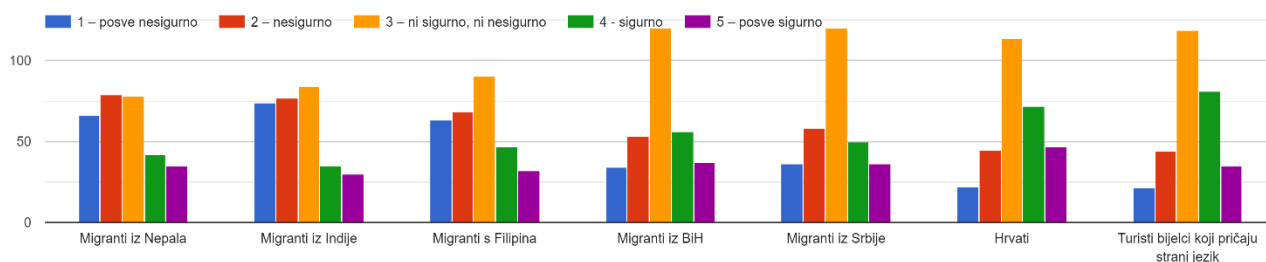
Usporedba							
DOŽIVLJAJ SIGURNOSTI PRI SUSRETU		DOŽIVLJAJ SIGURNOSTI PRI SUSRETU	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p
INDIJCI	-	NEPAL.	-0.1119	0.0257	294	-4.352	< .001
	-	FILIP.	-0.1661	0.0294	294	-5.654	< .001
	-	BIH	-0.4610	0.0570	294	-8.095	< .001
	-	SRBI	-0.4034	0.0538	294	-7.499	< .001
	-	HRV.	-0.6847	0.0730	294	-9.385	< .001
	-	TURISTI	-0.6542	0.0650	294	10.061	< .001
NEPALCI	-	FILIP.	-0.0542	0.0278	294	-1.949	0.052
	-	BIH	-0.3492	0.0577	294	-6.048	< .001
	-	SRBI	-0.2915	0.0536	294	-5.442	< .001
	-	HRV.	-0.5729	0.0720	294	-7.952	< .001
	-	TURISTI	-0.5424	0.0645	294	-8.404	< .001
FILIPINCI	-	BIH	-0.2949	0.0555	294	-5.312	< .001
	-	SRBI	-0.2373	0.0512	294	-4.634	< .001
	-	HRV.	-0.5186	0.0682	294	-7.602	< .001
	-	TURISTI	-0.4881	0.0618	294	-7.893	< .001
BIH	-	SRBI	0.0576	0.0280	294	2.058	0.040
	-	HRV.	-0.2237	0.0431	294	-5.189	< .001
	-	TURISTI	-0.1932	0.0478	294	-4.044	< .001
SRBI	-	HRV.	-0.2814	0.0482	294	-5.835	< .001
	-	TURISTI	-0.2508	0.0487	294	-5.154	< .001
HRVATI	-	TURISTI	0.0305	0.0449	294	0.680	0.497

Tablica 18. Doživljaj sigurnosti pri susretu: post-hoc test

Graf 9. Doživljaj sigurnosti pri susretu

5. Zamislite da hodate noću ulicom sami i prolazite pored sljedećih grupa muškaraca. Molimo da odgovorite koliko se osjećate sigurnim/om?

Graf 10. Doživljaj sigurnosti pri susretu (detaljno)

Percepcija sigurnosne prijetnje

Ispitanike smo tražili i da procijene razinu sigurnosne prijetnje koju za Hrvatsku predstavljaju pojedine skupine migranata. Što je rezultat veći, to je percepcija sigurnosne prijetnje veća. Rezultati su statistički značajni, a najveća razlika je između percepcije tražitelja azila kao sigurnosne prijetnje u odnosu na percepciju zapravo svih drugih ponuđenih skupina migranata kao sigurnosne prijetnje.

PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE	Prosječni rezultat	Standardna pogreška
INDIJCI	2.36	0.0804
NEPALCI	2.25	0.0779
FILIPINCI	2.16	0.0745
BIH	2.06	0.0689
SRBI	2.09	0.0697
TRAŽITELJI AZILA	3.40	0.0889

Tablica 19. Percepcija sigurnosne prijetnje: prosječni rezultati

Efekti unutar sudionika

	Sphericity Correction	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE	Nijedan	379	5	75.849	129	< .001
	Greenhouse-Geisser	379	2.62	144.55	129	< .001
	Huynh-Feldt	379	2.65	143.15	129	< .001

Tablica 20. Percepcija sigurnosne prijetnje: razina značajnosti

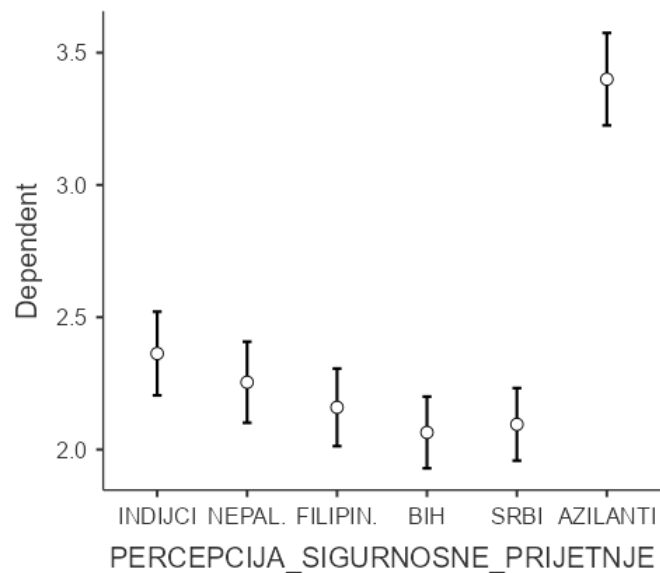
Post Hoc Comparisons - PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE

Usporedba							
PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE		PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p
INDIJCI	-	NEPAL.	0.1085	0.0273	294	3.977	< .001
	-	FILIPIN.	0.2034	0.0381	294	5.340	< .001
	-	BIH	0.2983	0.0624	294	4.780	< .001
	-	SRBI	0.2678	0.0596	294	4.495	< .001
	-	AZILANTI	-1.0373	0.0778	294	-13.337	< .001
NEPAL.	-	FILIPIN.	0.0949	0.0291	294	3.264	0.001
	-	BIH	0.1898	0.0622	294	3.053	0.002
	-	SRBI	0.1593	0.0578	294	2.758	0.006
	-	AZILANTI	-1.1458	0.0808	294	-14.174	< .001
FILIPIN.	-	BIH	0.0949	0.0572	294	1.661	0.098

Post Hoc Comparisons - PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE

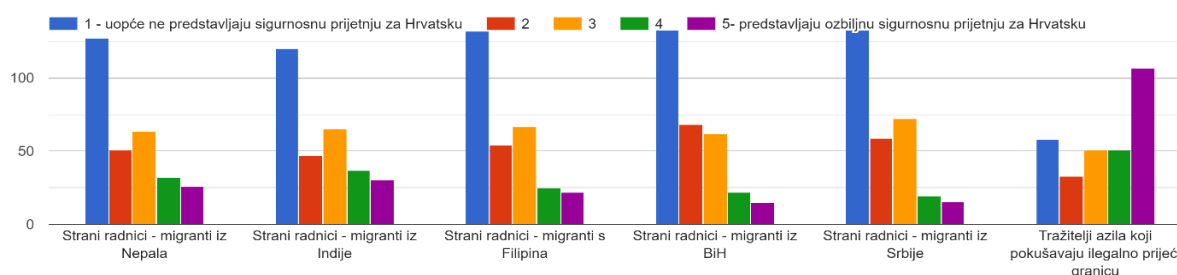
Usporedba							
PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE		PERCEPCIJA SIGURNOSNE PRIJETNJE	Srednja razlika	Standardna pogreška	df	t	p
	-	SRBI	0.0644	0.0530	294	1.215	0.225
	-	AZILANTI	-1.2407	0.0836	294	-14.844	< .001
BIH	-	SRBI	-0.0305	0.0351	294	-0.870	0.385
	-	AZILANTI	-1.3356	0.0883	294	-15.131	< .001
SRBI	-	AZILANTI	-1.3051	0.0870	294	-15.000	< .001

Tablica 21. Percepcija sigurnosne prijetnje: post-hoc test

Graf 11. Percepcija sigurnosne prijetnje

6. Procijenite razinu sigurnosne prijetnje koju za Hrvatsku predstavljaju sljedeće skupine:

Graf 12. Percepcija sigurnosne prijetnje (detaljno)

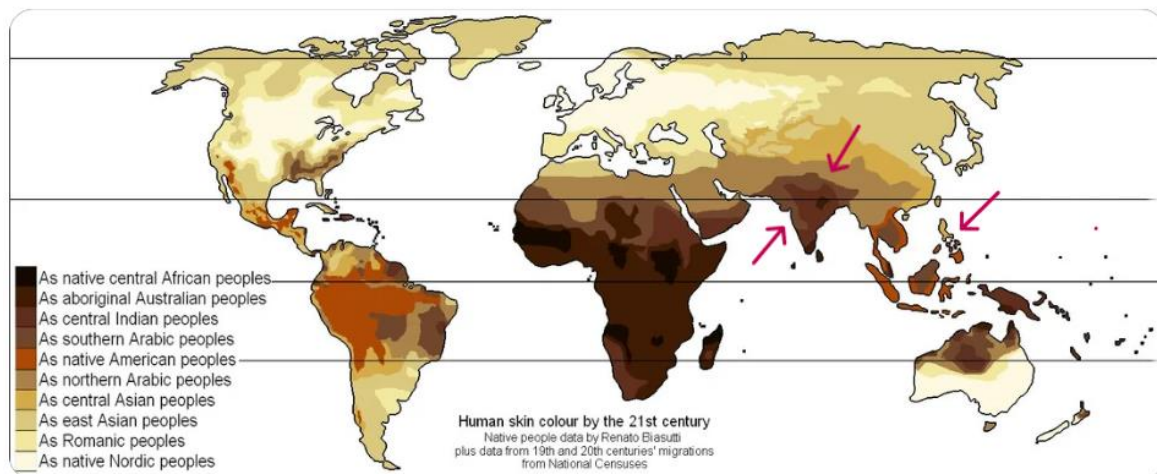
Prva stvar koju uočavam je da ispitanici vjerojatno nisu dobro upoznati s pojmom azilanata, odnosno tražitelja azila. Ispitanici su upravo tražitelje azila koji pokušavaju ilegalno prijeći granicu, procijenili kao najveću sigurnosnu prijetnju za Hrvatsku, pri čemu čak 35 % ispitanika smatra da predstavljaju ozbiljnu sigurnosnu prijetnju, što je u ponuđenim odgovorima bio najviši stupanj prijetnje.

Kada bi ispitanici bili upoznati s činjenicom da azil, odnosno međunarodnu državnu zaštitu, traže migranti na temelju progona u vlastitim zemljama zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti i slično, manje je vjerojatno da bi ih percipirali kao prijetnju u tolikoj mjeri. Naši ispitanici ih vjerojatno, u nedostatku informiranosti, gledaju kao nepoznate osobe s potencijalno opasnim namjerama, a takvoj percepciji značajno mogu doprinijeti mediji i politički akteri ako naglašavaju incidente povezane s ilegalnim prelascima granice. U svijetu u kojem se često čuju vijesti o terorizmu, kriminalu i nesigurnostima povezanim s migracijama, ljudi mogu biti skloni generaliziranju i strahu. Stoga ovdje apeliram na informiranje i edukaciju, u kojima ključnu ulogu imaju obrazovni sustav i mediji. Javnosti je potrebno pružiti dostupne i jednostavno razumljive informacije o migracijama, azilu i međunarodnoj zaštiti kroz različite kanale komunikacije.

Također, u odgovorima na ovo pitanje o razini sigurnosne prijetnje, kao i u odgovorima na većinu drugih pitanja, uočavam da, bilo da se radi o koincidenciji ili ne, ispitanicima percepcija migranata gradira u negativnom smjeru, sukladno s gradacijom tamnije boje kože. Naime, od ponuđenih skupina, kao što sljedeća mapa pokazuje, najtamniju boju kože imaju Indijci, nešto malo svjetliju Nepalci, a znatno svjetliju Filipinci. Točno tim redoslijedom ispitanici u njima vide razinu sigurnosne prijetnje, a taj redoslijed prisutan je i u odgovorima na ostale gore navedene varijable. Dakle, nakon tražitelja azila, migranti iz Indije percipirani su kao sljedeća

najveća prijetnja. Ovo ukazuje na to da su stavovi hrvatskog domicilnog stanovništva prema migrantima negativniji što je boja kože migranata tamnija, što je zapravo indikacija rasističkih percepcija. Osim boje kože, treba napomenuti da je na Filipinima dominantna katolička religija (kao i u Hrvatskoj), dok je u Nepal i Indiji dominantan hinduizam, ali s iznimkom da u Indiji ipak postoji i značajniji postotak (oko 15 %) muslimana.

Modern Averaged Skin Color Map Worldwide [1527 x 625]

Slika 1. Mapa boje kože u svijetu

Slika 2. Migranti iz Indije, izvor: *The Hindu*

Slika 3. Migranti iz Nepala, izvor: UN News

Slika 4. Migranti s Filipina, izvor: Recruit-nz

SKLONOST VJEROVANJU U TEORIJU VELIKE ZAMJENE

Kako bismo odgovorili na drugo istraživačko pitanje o tome postoji li sklonost prema vjerovanju u Teoriju velike zamjene među ispitanim građanima, proveli smo postupak eksploratorne faktorske analize. Njena svrha je utvrditi kako se strukturiraju indikativne tvrdnje koje ukazuju na veće ili manje prihvaćanje migranata, uključujući i one koje predstavljaju elemente teorije o velikoj zamjeni.

Za potrebe ove analize, izdvojeno je 20 tvrdnji koje se odnose na proučavanu tematiku. Analizom je dobivena struktura s dva faktora koja je prikazana u tablici. Sve faktorske saturacije veće od 0.3 prikazane su u tablici, a istaknuli smo one koje imaju faktorske saturacije veće od 0.800 koje najviše doprinose sadržaju prvog faktora. One jasno, po svom sadržaju ukazuju na postojanje vjerovanja u teoriju velike zamjene. Drugi dobiveni faktor suprotnog je značenja i ukazuje na postojanje empatičnog odnosa prema migrantima. Također, važno je naglasiti da su ova dva faktora međusobno u negativnoj korelaciji ($r=-0.377$), što sugerira da što netko više vjeruje u teoriju o velikoj zamjeni stanovništva istodobno će izražavati manje empatije prema migrantima.

	1	2
Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje trbuhom za kruhom, jer su ovdje veće plaće		0.444
Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer se žele domoći socijalne skrbi i pokušati izbjeći posao	0.732	
Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele postupno zauzeti i dominirati Europskim kontinentom	0.883	
Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele proširiti Europom svoju kulturu, vjeru i običaje	0.875	
Većina migranata iz Azije (Nepalci, Filipinci, Indijci...), ima drugačiju kulturu i vjeroispovijest od većine Hrvata zbog čega predstavljaju prijetnju održanju naše kulture i vjere	0.852	
Migracije su uobičajena posljedica globalizacije pa ljudi iz siromašnijih zemalja idu u razvijenije zemlje raditi poslove koje tamo sve manje domaći ljudi želi raditi		0.627
Europljani će uništiti svoj genetski materijal miješanjem s ne-europskim narodima	0.794	
Europljani imaju bolju kulturu od južno-azijskih naroda poput Indijaca, Nepalca i Filipinaca	0.742	
Arapske sile planski islamiziraju Europu kako bi proširile svoju kulturu i religiju	0.867	
Muslimani, uz potporu domaćih elita u Europi, sudjeluju u planu uništavanja kršćanskih korijena Europe	0.874	
Da nisu došli ovdje raditi, migranti u svojim zemljama možda ne bi imali novaca za osnovne životne potrebe		0.678
Migranti hrle u pretežno bijele zemlje s ciljem da bijelu populaciju učine manjinom unutar njihove vlastite zemlje i u budućnosti je porobe	0.856	
Migracije i izbjeglički valovi smišljeno se provode kako bi se narušila demografska i etnička slika Europe	0.914	
Europske granice su namjerno otvorene kako bi se ubrzala zamjena bijelog stanovništva s islamskim doseljenicima	0.882	

	1	2
Imigranti koji dolaze u Europu pobjegli su od oskudice i ratova u svojim zemljama i naša je ljudska dužnost da im pomognemo		0.680
Među imigrantima koji dolaze u Europu infiltrirani su radikalni islamisti s planovima terorističkih napada	0.676	
Sukob Izraela i Hamasa dio je plana velike zamjene stanovništva u kojem će Izrael usmjeriti Palestince na migracije u Europu kako bi se u njoj smanjio udio bijelog stanovništva	0.677	
Hrvati koji su otišli raditi u inozemstvo (na primjer Njemačku, Kanadu ili Australiju), tamošnje društvo treba tretirati ravnopravno i s poštovanjem		0.615
Ljudi koji su došli živjeti u Hrvatsku trebaju odustati od svojih običaja i potpuno se prilagoditi hrvatskim običajima i tradiciji	0.614	
Za državu je dobro da u njoj žive osobe različitih rasa, religija ili kultura		0.567
Količina objašnjene varijance (u %)	46,0	11,4

Tablica 22. Faktorska struktura teorije velike zamjene i empatije prema migrantima

Kako bismo ilustrirali razinu vjerovanja u ideje teorije o velikoj zamjeni stanovništva, na sljedeća tri grafikona prikazujemo rezultate za tri tvrdnje s najvećim saturacijama na prvom dobivenom faktoru. Najveću saturaciju s faktorom teorije o velikoj zamjeni, ima upravo ideja da se „migracije i izbjeglički valovi smišljeno provode kako bi se narušila demografska i etnička slika Europe“. Sljedeća je da „većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele postupno zauzeti i dominirati Europskim kontinentom“, a zatim ideja da su „europske granice namjerno otvorene kako bi se ubrzala zamjena bijelog stanovništva s islamskim doseljenicima“. S ove tri tvrdnje se uglavnom ili u potpunosti slaže čak oko 20% ispitanih građana.

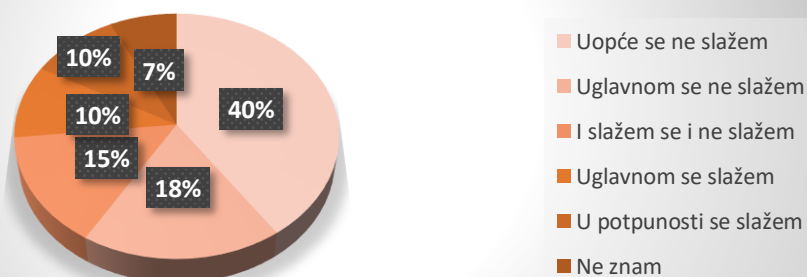
Graf 13. TVZ saturacija 1

Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele postupno zauzeti i dominirati Europskim kontinentom.

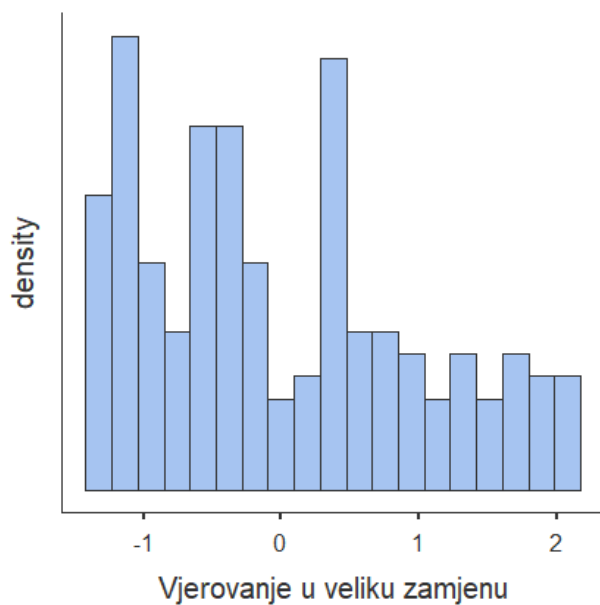
Graf 14. TVZ saturacija 2

Europske granice su namjerno otvorene kako bi se ubrzala zamjena bijelog stanovništva s islamskim doseljenicima.

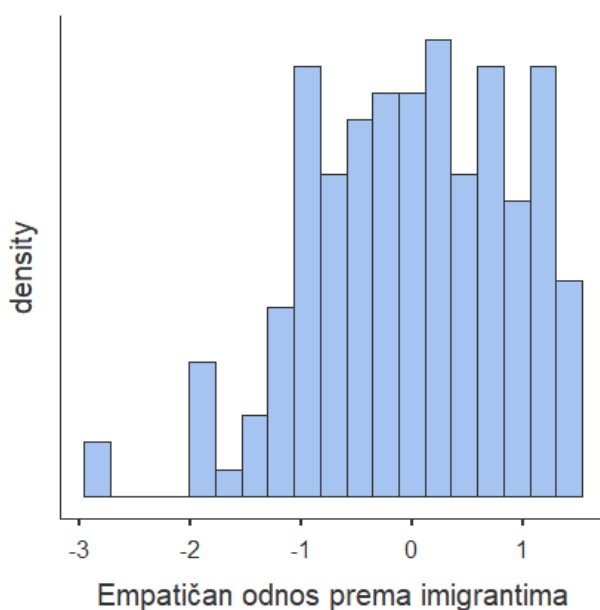

Graf 15. TVZ saturacija 3

Ako zatim promotrimo ukupne rezultate na oba faktora koje prikazujemo na sljedeća dva grafa, uočljivo je da, ukupno gledajući, vjerovanje u teoriju o velikoj zamjeni tendira k nižim rezultatima, dok empatičan odnos prema imigrantima tendira prema umjereno pozitivnim rezultatima.

Graf 16. Ukupni rezultati na faktoru vjeronanja u TVZ

Graf 17. Ukupni rezultati na faktoru empatije prema migrantima

Ovakvu raspodjelu rezultata dijelom možemo pripisati nešto većoj svjetonazorskoj inkluzivnosti našeg uzorka, tako da možemo zaključiti kako je situacija u općoj populaciji nešto gora, to jest da je u njoj vjerojatno vjeronanje u teoriju o velikoj zamjeni raširenije, a empatija prema imigrantima vjerojatno manje izražena.

Premda neki elementi utvrđenog faktora vjerovanja u teoriju o velikoj zamjeni i sami imaju rasistički karakter, na primjer ideja da će „Europljani uništiti svoj genetski materijal miješanjem s ne-europskim narodima“, ovu smo pretpostavku dodatno provjerili korelirajući dotiči faktor s dodatnim varijablama koje na to ukazuju.

Correlation Matrix		
	Vjerovanje u veliku zamjenu	
Vjerovanje u veliku zamjenu	Pearson's r	—
	df	—
	p-value	—
U Hrvatskoj bi trebali živjeti samo Hrvati	Pearson's r	0.789***
	df	167
	p-value	< .001
U Hrvatskoj bi etnički Hrvati trebali imati veća prava od ostalih stanovnika Hrvatske	Pearson's r	0.688***
	df	166
	p-value	< .001
Istinski hrvatski način života nestaje tako brzo tako da ćemo morati koristiti silu da ga sačuvamo	Pearson's r	0.757***
	df	166
	p-value	< .001
Bez obzira na to što neki ljudi govore, postoje neke rase i kulture u svijetu s kojima se pravi Hrvati ne smiju miješati	Pearson's r	0.760***
	df	166
	p-value	< .001
Sa dolaskom stranih migranata u Hrvatsku raste i prijetnja silovanja domaćih žena	Pearson's r	0.786***
	df	165
	p-value	< .001
Sa dolaskom stranih migranata u Hrvatsku povećava se prijetnja otmica hrvatske djece	Pearson's r	0.796***
	df	164
	p-value	< .001

Bilješka. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tablica 23. Korelacija faktora vjerovanja u TVZ s dodatnim varijablama

Uključili smo varijable koje opisuju nacionalizam, osjećaj gubitka domovine i percepcije sigurnosti domicilnih žena i djece. Tablica bivariatnih korelacija pokazuje izrazito visoke korelacije, što sugerira da je riječ o rasističkom karakteru teorije o velikoj zamjeni.

Također, treba spomenuti i da se s prve četiri tvrdnje u tablici uglavnom ili u potpunosti slaže oko 20 % ispitanika, dok se čak 40 % ispitanika slaže s predzadnjom i njih 35 % sa zadnjom tvrdnjom u tablici. Upravo te zadnje dvije tvrdnje, da „dolaskom stranih migranata u Hrvatsku raste i prijetnja silovanja domaćih žena i otmica hrvatske djece“, ujedno i najviše koreliraju s faktorom teorije o velikoj zamjeni, zajedno s nacionalističkom idejom da bi „u Hrvatskoj trebali živjeti samo Hrvati“.

KOJE SKUPINE ISPITANIH GRAĐANA VJERUJU U TEORIJU VELIKE ZAMJENE?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje proveli smo niz jednostavnih analizi varijance na obilježjima ispitanika kao što su spol, obrazovanje i politički svjetonazor. U pogledu dobi, i razine religioznosti proveli smo korelacijske analize. Premda bi bilo zanimljivo istražiti postoje li regionalne razlike u pogledu vjerovanja u teoriju o velikoj zamjeni, zbog premalog broja ispitanika izvan Zagreba, ovu analizu nismo bili u mogućnosti provesti.

SPOL

Analiza varijance pokazuje da su vjerovanju u teoriju velike zamjene nešto skloniji muški ispitanici. Međutim, razlike nisu statistički značajne.

	SPOL	BROJ ODGOVORA	SREDNJA VRIJEDNOST	STANDARD. DEVIJACIJA	STANDARD. POGREŠKA
Vjerovanje u veliku zamjenu	1 M	63	0.1348	1.015	0.1279
	2 Ž	107	-0.0793	0.964	0.0932

Tablica 24. Spol: prosječni rezultati

One-Way ANOVA

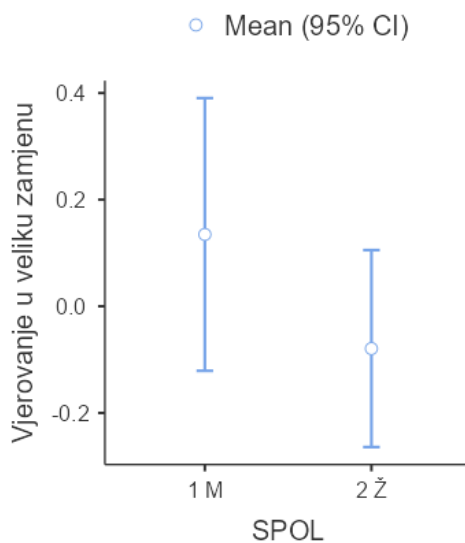
		F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	Welchov	1.83	1	125	0.179
	Fisher's	1.881	1	168	0.172

Tablica 25. Spol: razina značajnosti

Homogeneity of Variances Test (Levene's)

	F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	0.775	1	168	0.380

Tablica 26. Spol: test homogenosti

Graf 18. Spol

OBRAZOVANJE

Također, rezultati sugeriraju negativnu povezanost obrazovanja s vjerovanjem u teoriju velike zamjene (TVZ). Drugim riječima, vjerovanju u teoriju velike zamjene skloniji su niže obrazovani ispitanici. Analiza varijance ukazuje na statistički značajne razlike.

	OBRAZOVANJE	BROJ ODGOVORA	SREDNJA VRIJEDNOST	STANDARD. DEVIJACIJA	STANDARD. POGREŠKA
Vjerovanje u veliku zamjenu	1 – završena osnovna škola	4	1.0243	1.510	0.755
	2 – završena srednja škola	58	0.1174	0.887	0.116
	3 – završen preddiplomski ili stručni studij	44	-0.0973	1.013	0.153
	4 – završen diplomski studij	44	0.1579	1.038	0.156
	5 – završen poslijediplomski studij	13	-0.7317	0.500	0.139
	6 – doktorat znanosti	7	-0.5803	0.737	0.278

Tablica 27. Obrazovanje: prosječni rezultati

One-Way ANOVA

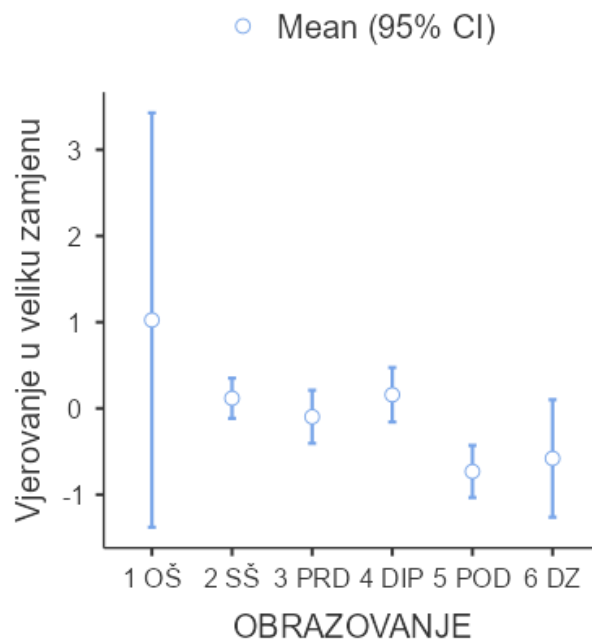
		F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	Welch's	5.60	5	20.7	0.002
	Fisher's	3.50	5	164	0.005

Tablica 28. Obrazovanje: razina značajnosti

Homogeneity of Variances Test (Levene's)

	F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	2.922	5	164	0.015

Tablica 29. Obrazovanje: test homogenosti

Graf 19. Obrazovanje

Games-Howell Post-Hoc Test – Vjerovanje u veliku zamjenu

		1 OŠ	2 SŠ	3 PRD	4 DIP	5 POD	6 DZ
1 OŠ	Mean difference	—	0.907	1.122	0.8664	1.756	1.605
	p-value	—	0.823	0.708	0.849	0.389	0.471
2 SŠ	Mean difference		—	0.215	-0.0406	0.849 ***	0.698
	p-value		—	0.873	1.000	< .001	0.287
3 PRD	Mean difference			—	-0.2552	0.634 *	0.483
	p-value			—	0.851	0.040	0.660
4 DIP	Mean difference				—	0.890 **	0.738
	p-value				—	0.001	0.271
5 POD	Mean difference					—	-0.151
	p-value					—	0.995
6 DZ	Mean difference						—
	p-value						—

Bilješka. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablica 30. Obrazovanje: post-hoc test

Post-hoc test pokazuje da je najveća razlika prisutna između ispitanika koji imaju završeno poslijediplomsko usavršavanje ili specijalistički studij, pri čemu oni najmanje vjeruju u teoriju velike zamjene, i onih ispitanika koji imaju završenu srednju školu. Također, značajna je i razlika između ispitanika koji imaju završen diplomski studij i onih koji imaju završeno poslijediplomsko usavršavanje ili specijalistički studij.

SVJETONAZOR

Nadalje, vjerovanju u teoriju velike zamjene skloniji su ispitanici desne političke orijentacije, odnosno oni ispitanici čiji su dominantni svjetonazori nacionalizam, konzervatizam i demokracizam, što je vrlo očekivano za teoriju velike zamjene. Istovremeno, empatičnom odnosu prema migrantima skloniji su ispitanici lijeve političke orijentacije kao što su komunizam, socijaldemokracija i liberalizam. Analiza je napravljena za sve grupe, a izbačeni su odgovori 0 (bez odgovora ili ne zna) i 7 (nešto drugo).

	SVJETONAZOR	BROJ ODGOVORA	SREDNJA VRIJEDNOST	STANDARD. DEVIJACIJA	STANDARD. POGREŠKA
Vjerovanje u veliku zamjenu	1 - komunizam	6	-0.0963	1.296	0.5292
	2 – socijaldemo.	70	-0.4453	0.804	0.0961
	3 - liberalizam	43	-0.1500	0.816	0.1245
	4 – demokršćans.	28	0.6408	0.836	0.1580
	5 konzervatizam	8	0.9240	0.769	0.2719
	6 nacionalizam	8	1.6232	0.719	0.2542

Tablica 31. Svjetonazor: prosječni rezultati

One-Way ANOVA (Fisher's)

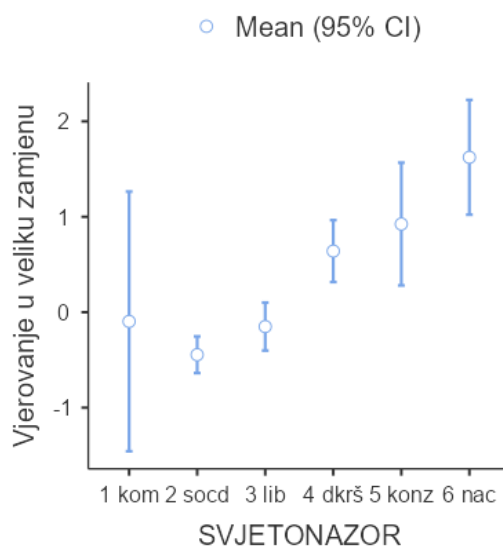
	F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	15.84	5	157	< .001

Tablica 32. Svjetonazor: razina značajnosti

Homogeneity of Variances Test (Levene's)

	F	df1	df2	p
Vjerovanje u veliku zamjenu	1.300	5	157	0.267

Tablica 33. Svjetonazor: test homogenosti

Graf 20. Svjetonazor

Tukey Post-Hoc Test – Vjerovanje u veliku zamjenu

		1 kom	2 socd	3 lib	4 dkrš	5 konz	6 nac
1 kom	Mean difference	—	0.349	0.0537	-0.737	-1.020	-1.719 **
	p-value	—	0.920	1.000	0.359	0.208	0.002
2 socd	Mean difference		—	-0.2953	-1.086 ***	-1.369 ***	-2.068 ***
	p-value		—	0.443	< .001	< .001	< .001
3 lib	Mean difference			—	-0.791 **	-1.074 *	-1.773 ***
	p-value			—	0.002	0.012	< .001
4 dkrš	Mean difference				—	-0.283	-0.982 *
	p-value				—	0.957	0.041
5 konz	Mean difference					—	-0.699
	p-value					—	0.541
6 nac	Mean difference						—
	p-value						—

Bilješka. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tablica 34. Svjetonazor: post-hoc test

Post-hoc test pokazuje da je najveća razlika prisutna između ispitanika čiji je dominantan svjetonazor socijaldemokracija i ispitanika kojima su dominantni desni politički svjetonazori, odnosno demokršćanstvo, konzervativizam i nacionalizam. Također, značajna je i razlika između ispitanika kojima je dominantan svjetonazor liberalizam i ispitanika kojima su dominantni desni svjetonazori, a posebno nacionalizam.

DOB

Korelacijska analiza pokazuje da su vjerovanju u teoriju velike zamjene više skloni mlađi ispitanici. Rezultati pokazuju značajnu, ali blagu povezanost. Podsjetimo, dob naših ispitanika je u rasponu od 18 do 77 godina.

To što su mlađi ispitanici skloniji vjerovanju u teoriju velike zamjene, možemo pokušati objasniti na nekoliko načina. Na primjer, mladi su u pravilu više izloženi društvenim mrežama koje su plodno tlo za širenje teorija zavjera, pogotovo zbog algoritama koji funkcioniraju tako

da promoviraju sadržaj koji privlači pažnju te izlažu korisnike informacijama koje potvrđuju njihove postojeće stavove, odnosno onim sadržajima kojima su već posvetili pažnju.

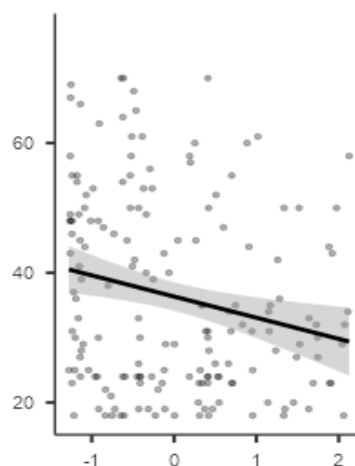
Također, populistički politički pokreti, koji često koriste teorije zavjera kao dio svoje retorike, često targetiraju upravo mlade ljude koji su nezadovoljni trenutnim stanjem u društvu te nemaju povjerenje u tradicionalne institucije poput vlada, medija i znanstvenih organizacija. Osim toga, mlade osobe su u fazi života kada intenzivno traže svoj identitet i žele razumjeti svoje mjesto u svijetu, a teorije zavjera često nude jednostavna i privlačna objašnjenja za složene društvene probleme.

Correlation Matrix

		Vjerovanje u veliku zamjenu	GODINE
Vjerovanje u veliku zamjenu	Pearson's r	—	
	df	—	
	p-value	—	
GODINE	Pearson's r	-0.217 **	—
	df	168	—
	p-value	0.004	—

Bilješka. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablica 35. Dob

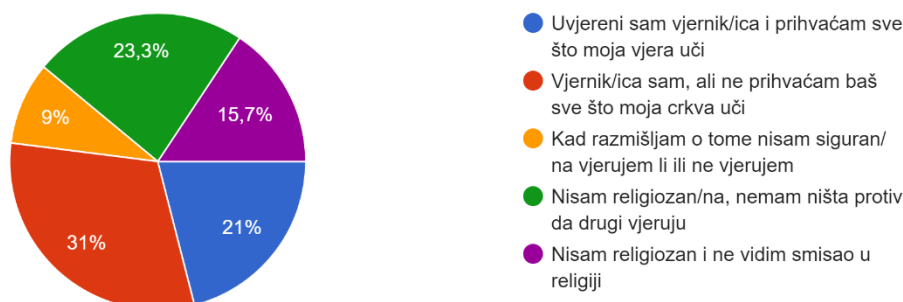
Graf 21. Dob

RELIGIOZNOST

Religioznost ispitanika prikazana je kroz tri varijable. Prva je razina odnosa prema religiji (od „nisam religiozan i ne vidim smisao u religiji“ do „uvjereni sam vjernik i prihvaćam sve što moja vjera uči“). Druga je čestina odlaska u crkvu (od „nikada ili gotovo nikada“ do „jednom tjedno i/ili češće“), dok je treća varijabla kompozit prve dvije varijable.

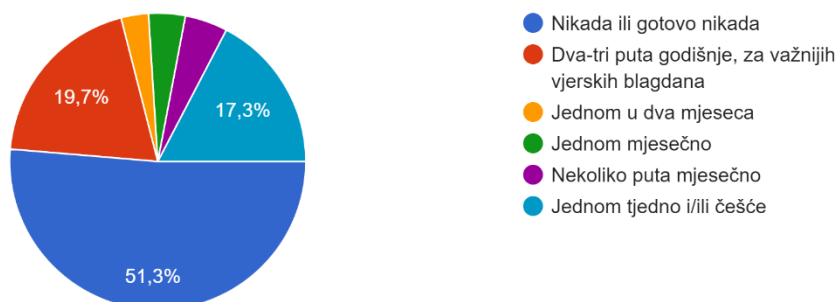
13. Kako biste odredili svoj odnos prema religiji?

300 odgovora

14. Izuzimajući vjenčanja, pogrebe i krštenja, koliko često odlazite u crkvu?

300 odgovora

Vidljivo je da su ispitanici u pravilu skloniji vjerovanju u teoriju velike zamjene, što je njihov stupanj religioznosti i čestina odlazaka u crkvu veća. Pri tome, korelacije su za sve tri varijable visoke, odnosno rezultati su statistički značajni.

Kako bismo objasnili zašto su religiozniji građani skloniji vjerovanju u teoriju velike zamjene, treba uzeti u obzir način na koji je religioznost dominantno konstruirana kao dio nacionalnog identiteta. Štoviše, religioznost i nacionalni identitet često su duboko povezani. Na primjer,

kršćanstvo u Europi ili islam u nekim bliskoistočnim zemljama nisu samo vjerski sustavi, već i kulturne osnove koje oblikuju poimanje nacije i društva. Religiozni ljudi često doživljavaju svoju vjeru kao ključni element nacionalnog identiteta, što znači da svaka prijetnja njihovoj vjeri može biti shvaćena kao prijetnja samoj naciji. Tako religija može ojačati osjećaj zajedništva unutar određene skupine, ali i stvoriti oštru podjelu prema onima koji su percipirani kao "drugi". Kada se vjerovanje u „jednu pravu“ religiju poveže s nacionalnim identitetom, svi koji ne dijele tu religiju i kulturu vezanu uz nju, mogu biti viđeni kao prijetnja.

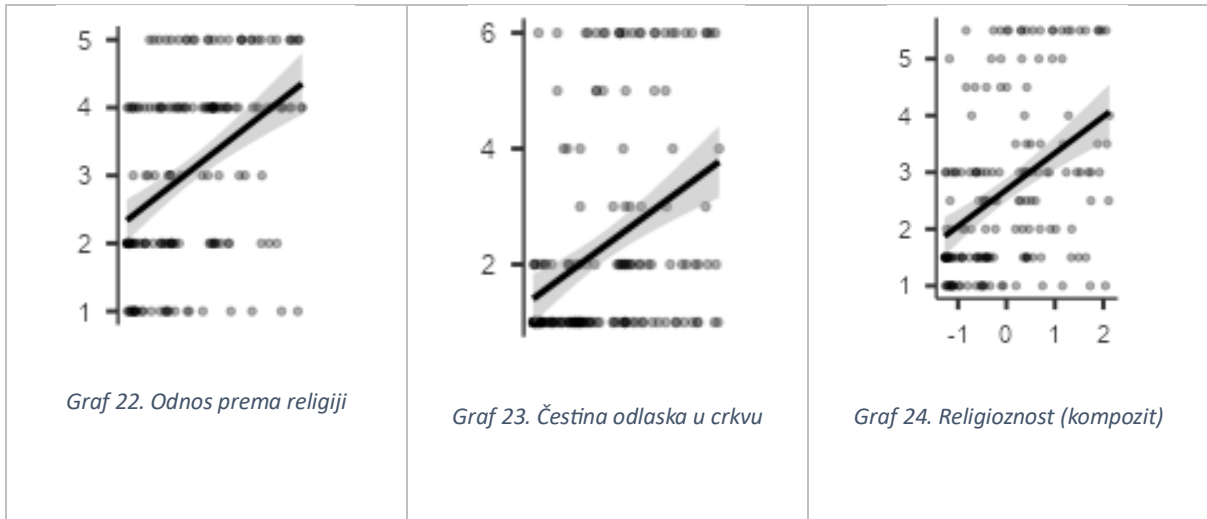
I sama teorija velike zamjene se temelji upravo na strahu od gubitka dominantnog etničkog pa i vjerskog identiteta zbog dolaska imigranata s različitim kulturnim i religijskim pozadinama. Religiozni ljudi koji doživljavaju svoju vjeru kao središnji dio svog nacionalnog identiteta, mogu osjećati da je njihov način života ugrožen promjenama u demografskoj strukturi. Također, u nekim religijama kao što je kršćanstvo, postoje apokaliptični narativi koji govore o borbi između dobra i zla, što može rezonirati s idejama o velikoj zamjeni kao oblikom "zle" sile koja prijeti uništiti "dobar" i tradicionalan način života.

Correlation Matrix

	Vjerovanje u veliku zamjenu	
Vjerovanje u veliku zamjenu	Pearson's r	—
	df	—
	p-value	—
ODNOS PREMA RELIGIJI	Pearson's r	0.425 ^{***}
	df	168
	p-value	< .001
ODLAZAK U CRKVU	Pearson's r	0.374 ^{***}
	df	168
	p-value	< .001
RELIGIOZNOST	Pearson's r	0.425 ^{***}
	df	168
	p-value	< .001

Bilješka. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Tablica 36. Religioznost

Sve u svemu, vjerovanju u teoriju velike zamjene skloniji su mlađi, niže obrazovani i religiozniji ispitanici, kao i oni desne političke orijentacije. Istovremeno, te skupine građana su manje sklonije empatiji prema migrantima.

POVEZANOST RASIZMA I TEORIJE VELIKE ZAMJENE

Sljedeće istraživačko pitanje odnosilo se na to može li se putem različitih percepcija različitih migrantskih skupina predvidjeti vjerovanje u teoriju velike zamjene? Ukazuje li struktura njihove povezanosti tj. snaga pojedinih prediktora da je vjerovanje u teoriju velike zamjene informirano rasno uvjetovanim percepcijama?

U tu svrhu, napravljena je multipla regresijska analiza u kojoj su kao prediktori odabrane opće percepcije različitih skupina iz prvog istraživačkog pitanja, a kriterijska je varijabla vjerovanje u teoriju o velikoj zamjeni. Pri tome smo, da bi riješili problem multikolinearnosti, to jest snažne povezanosti među percepcijama različitih azijskih grupa, njihovu percepciju izrazili kao jednu zajedničku kompozitnu varijablu.

Rezultati prikazani na sljedećoj tablici pokazuju kako se putem 4 prediktora opće percepcije različitih skupina može objasniti 43,1% rezultata, pri čemu je najsnažniji prediktor upravo opća percepcija azijskih migranata ($\beta = 0.3464$). Taj rezultat ukazuje kako je vjerovanje u teoriju o velikoj zamjeni dijelom utemeljeno na rasnim percepcijama. Također, kombinacija veličine i smjera ostalih prediktora ukazuje na zanimljive rezultate.

U tom smislu, sljedeći po jačini ali negativni prediktor je opća percepcija Hrvata ($\beta = -0.3166$) te opća percepcija građana BiH na privremenom radu u RH ($\beta = 0.2404$), dok je opća percepcija građana Srbije neznčajna. Ovi rezultati ukazuju kako je vjerovanje u teoriju o velikoj zamjeni značajno određeno predrasudama o inferiornim drugima, a nalaz da što je pozitivnija percepcija vlastite grupe, a negativnija percepcija migranata iz azijskih zemalja i BiH ukazuje kako se vjerojatno iza ovih percepcija nalazi i utjecaj nacionalističkog sentimenta. Stoga smo u sljedećem poglavlju ovog rada uključili i takve prediktore.

Međutim, ukoliko uzmemo u obzir snažnu negativnu percepciju Srbije, prisutnu u Hrvatskoj od Domovinskog rata, otvoreno ostaje pitanje zašto je neznčajan prediktor percepcija građana iz Srbije na privremenom radu u RH. Za to postoji nekoliko mogućih razloga. Naime, unatoč povijesnim sukobima, Hrvati i Srbi ipak dijele zajedničku prošlost u bivšoj Jugoslaviji, sličnosti u jeziku i kulturi te dominantno kršćansku religiju. S druge strane, među migrantima iz BiH i azijskim migrantima postoji značajniji udio osoba islamske vjeroispovijesti, što može izazvati jaču percepciju prijete u kontekstu teorije velike zamjene.

Osim toga, hrvatski građani mogu gledati na radnike iz Srbije kao na privremene ekonomske migrante, koji dolaze raditi, ali se na kraju vraćaju kući, dok radnici iz BiH, kao i azijski radnici, mogu biti viđeni kao migranti koji bi se mogli duže zadržati ili trajno nastaniti u Hrvatskoj, što može povećati strah od dugoročne promjene demografske strukture. Također, hrvatski građani mogu percipirati radnike iz Srbije kao manjinsku zajednicu koja je tradicionalno prisutna u Hrvatskoj, a koja sada ima smanjeni politički i demografski utjecaj. Nasuprot tome, radnici iz azijskih zemalja i BiH mogu biti percipirani kao dio potencijalno rastućih zajednica koje mogu promijeniti demografski balans.

Linearna regresija

Model Fit Measures

Model	R	R ²	Adjusted R ²
1	0.667	0.444	0.431

Model Coefficients - **Vjerovanje u veliku zamjenu**

Prediktori	Procjena	Standardna pogreška	T	P
Intercept	-1.1288	0.1751	-6.445	< .001
Opća percepcija azijskih migranata	0.3464	0.0508	6.816	< .001
Opća percepcija građana BiH	0.2404	0.0954	2.519	0.013
Opća percepcija građana Srbije	0.0250	0.0911	0.274	0.784
Opća percepcija Hrvata	-0.3166	0.0823	-3.847	< .001

Tablica 37. Regresijska analiza: opće percepcije

Data Summary

Cook's Distance

Mean	Median	SD	Range	
			Min	Max
0.00701	0.00164	0.0180	1.94e-8	0.152

Assumption Checks

Normality Tests

	Statistic	p
Kolmogorov-Smirnov	0.0859	0.162

Heteroskedasticity Tests

	Statistic	p
Goldfeld-Quandt	0.892	0.694

Durbin-Watson Test for Autocorrelation

Autocorrelation	DW Statistic	p
0.00751	1.98	0.876

Collinearity Statistics

	VIF	Tolerance
Opća percepcija azijskih migranata	1.85	0.541
Opća percepcija građana BiH	4.24	0.236
Opća percepcija građana Srbije	3.73	0.268
Opća percepcija Hrvata	2.11	0.474

POVEZANOST TEORIJE VELIKE ZAMJENE S DRUGIM PREDIKTORIMA

Da bismo odgovorili na posljednje istraživačko pitanje, mijenja li se važnost rasno uvjetovanih percepcija za predviđanje vjerovanja u TVZ u kontekstu drugih prediktora koji ukazuju na postojanje nacionalističkog sentimenta u pozadini ovog vjerovanja, odnosno koliko je vjerovanje u TVZ izraz rasističkih percepcija migranata, a koliko drugih osobina građana, proveli smo daljnje regresijske analize, tako da smo prethodnoj analizi dodali kao prediktore mjere izraženosti etničkog nacionalizma, doživljaja ugroženosti domovine, kao i patrijarhalnosti i religioznosti kao dodatnih obilježja nacionalističkog sentimenta.

U sljedećih nekoliko tablica prikazujemo kako su izračunati navedeni prediktori:

ETNO-NACIONALIZAM	Factor
	1
U Hrvatskoj bi trebali živjeti samo Hrvati	0.760
U Hrvatskoj bi etnički Hrvati trebali imati veća prava od ostalih stanovnika Hrvatsk	0.727
Pravi Hrvati su jedino katolici	0.768
Hrvatska tradicija je bogatija od tradicija većine drugih naroda	0.875
Količina objašnjene varijance (%)	61,6

Tablica 38. Etnički nacionalizam

DOŽIVLJAJ GUBITKA DOMOVINE	Factor
	1
Hrvatska kakvu poznajemo i volimo polako nestaje i prebrzo se mijenja	0.730
Postoje snage u hrvatskom društvu koje bi mogle ovu zemlju promijeniti nagore	0.420
Većina ljudi u Hrvatskoj ne shvaća koliko su naši životi kontrolirani zakulisnim igrama	0.781
Ljudi koji zaista upravljaju Hrvatskom uopće nisu poznati biračima	0.729
Često osjećam da o zaista važnim stvarima u Hrvatskoj odlučuju ljudi za koje uopće nismo čuli	0.745
Većina imigranata čim dođe u Hrvatsku nastoje narušiti njeno uređenje odbijanjem poštivanja naših zakona	0.783
Bez obzira na to što neki ljudi govore, postoje neke rase i kulture u svijetu s kojima se pravi Hrvati ne smiju miješati	0.718
Istinski hrvatski način života nestaje tako brzo tako da ćemo morati koristiti silu da ga sačuvamo	0.792
Kako vrijeme prolazi bojim se da će biti sve manje slobode u Hrvatskoj	0.626
Količina objašnjene varijance (%)	50,9%

Tablica 39. Doživljaj ugroženosti domovine

PATRIJARHALNOST	Factor
	1
Dobro je da u društvu postoji jednakost između muškaraca i žena, ali je bolje da muškarac ima zadnju riječ	0.851
Muškarcima su bliskije javne, a ženama privatne aktivnosti	0.810
Odgovaj djece je više majčina nego očeva dužnost	0.762
Ako je u braku samo jedan supružnik zaposlen, prirodnije je da to bude muškarac	0.793
Većina poslova u domaćinstvu po svojoj prirodi više odgovara ženama	0.917
Uloga vođe (npr. države) bolje odgovara muškarcima nego ženama	0.863
Muškarci su prirodno racionalniji od žena, a žene su prirodno emotivnije od muškaraca	0.731
Količina objašnjene varijance (%)	67,3

Tablica 40. Patrijarhalnost

Rezultati regresijske analize prikazani u sljedećoj tablici pokazuju da kada se dodaju navedeni novi prediktori snaga svih prethodnih prediktora slabi i oni postaju statistički neznačajni, osim opće percepcije azijskih imigranata koja ostaje značajna na razini $p < 0,05$, ali značajno slabije prediktorske snage. S druge strane, dva nova prediktora, etno-nacionalizam ($\beta = 0.5126$) i doživljaj gubitka domovine ($\beta = 0.3776$) objašnjavaju najveći dio varijance. Uvođenjem novih prediktora, ukupnom analizom objasnili smo čak 77,4% varijance, što je rijedak rezultat u društvenim znanostima.

Takvi rezultati sugeriraju da je vjerovanje u teoriju velike zamjene ipak prije svega neposredan izraz nacionalizma i doživljaja gubitka domovine, a da rasističke percepcije iz njih proizlaze. To potvrđuje prijašnje nalaze o povezanosti rasizma i nacionalizma, a ne zaboravimo da vjerovanje u to da je jedna etnička skupina superiornija od druge, može dovesti do diskriminacije koja se može preliti u sukob te značajno destabilizirati neko društvo.

Linear Regression

Model Fit Measures

Model	R	R ²	Adjusted R ²
1	0.887	0.787	0.774

Model Coefficients - Vjerovanje u veliku zamjenu

Prediktori	Procjena	Standardna pogreška	T	P
Intercept	-0.3206	0.1751	-1.831	0.069
Opća percepcija azijskih migranata	0.0811	0.0405	2.003	0.047
Opća percepcija građana BiH	0.0323	0.0697	0.463	0.644
Opća percepcija građana Srbije	0.0464	0.0663	0.699	0.486
Opća percepcija Hrvata	-0.0684	0.0561	-1.217	0.225
ETNO-NACIONALIZAM	0.5126	0.0569	9.014	< .001
DOZIVLJAJ GUBITKA DOMOVINE	0.3776	0.0532	7.100	< .001
PATRIJARHALNOST	0.0233	0.0480	0.486	0.628
ODNOS PREMA RELIGIJI	-0.0232	0.0438	-0.530	0.597
ODLAZAK U CRKVU	0.0303	0.0320	0.947	0.345

Tablica 41. Regresijska analiza: novi prediktori

Data Summary

Cook's Distance

Mean	Median	SD	Range	
			Min	Max
0.00945	0.00139	0.0251	8.01e-7	0.215

Assumption Checks

Normality Tests

	Statistic	p
Kolmogorov-Smirnov	0.0813	0.267

Heteroskedasticity Tests

	Statistic	p
Goldfeld-Quandt	0.700	0.925

Durbin–Watson Test for Autocorrelation

Autocorrelation	DW Statistic	p
0.00252	1.98	0.936

Collinearity Statistics

	VIF	Tolerance
Opća percepcija azijskih migranata	2.49	0.401
Opća percepcija građana BiH	5.31	0.188
Opća percepcija građana Srbije	4.50	0.222
Opća percepcija Hrvata	2.31	0.432
ETNO-NACIONALIZAM	2.08	0.480
DOZIVLJAJ GUBITKA DOMOVINE	1.64	0.609
PATRIJARHALNOST	1.55	0.647
ODNOS PREMA RELIGIJI	2.50	0.400
ODLAZAK U CRKVU	2.27	0.441

Dodatak o govoru mržnje prije zaključka

Na kraju anketnog upitnika, ispitanici su imali mogućnost napisati neki svoj dodatan komentar. Iako većina ili nije napisala ništa ili je zaželjela sreću s pisanjem diplomskog rada, nekoliko ispitanika je imalo potrebu napisati nešto više o samoj temi, među kojima je i jedan komentar s izraženim govorom mržnje. Naime, jedan/na je ispitanik/ca napisao/la sljedeće: „Gonjaj to sve nazad, i Bosance i Hercegovce i Nepalce! Sve nazad! Sve došlo ovdje jer su svoje prčije uništili korupcijom, opančarstvom, nasiljem, maloumnosti i zatucanosti“. Iako se radi tek o jednom komentaru u ovoj anketi, ovakve komentare pune govora mržnje, što na nacionalnoj, što na drugim diskriminatornim osnovama, nije rijetkost vidjeti na društvenim mrežama ispod razno raznih medijskih sadržaja o migrantima.

Korisnici društvenih mreža koji čitaju komentare ispod medijskih objava, već su naviknuli na ovakve riječi koje često pišu korisnici pod lažnim profilima, a administratori onda pokušavaju izbrisati neprimjerene komentare. No, to je svakako daleko od pravog rješenja problema. Iako uklanjanje uvredljivih komentara može smanjiti njihovu vidljivost, to ne sprječava korisnike da nastave s takvim ponašanjem. U tom smislu bi, po mojem mišljenju, zakonska regulacija trebala biti stroža, odnosno trebalo bi uvesti konkretne kazne za korisnike koji koriste govor mržnje na društvenim mrežama. Kako bi se povećala svijest o ozbiljnosti korištenja govora mržnje i kako bi se osiguralo da korisnici budu odgovorni za svoje postupke, regulacija društvenih mreža ne bi trebala biti samo odgovornost administratora, već i šire društvene zajednice i zakonodavnih tijela. Implementacija zakonskih mjera može pružiti jasne smjernice i standarde ponašanja te osigurati da korisnici razumiju posljedice svojih postupaka. Važno je da društvo, a pogotovo mlađe generacije, ne dobiju dojam da je takav govor iole prihvatljiv, bezazlen ili normalan.

ZAKLJUČAK

Sve u svemu, rezultati istraživanja pokazuju da su mišljenja hrvatskog stanovništva o migrantima podijeljena i raznovrsna, ali ukazuju na postojanje elemenata rasističkih percepcija među jednim dijelom stanovništva. Opća percepcija azijskih migranata znatno je negativnija u odnosu na percepciju regionalnih migranata i etničkih Hrvata. Također percepcija je negativnija što je boja kože migranata tamnija. Istraživanje pokazuje da ispitani građani migrante tamnije boje kože percipiraju ružnijima, prljavijima, ali i opasnijima, što može dovesti do njihove otežane integracije, društvene isključenosti, diskriminacije pa i nasilja.

Među ispitanim građanima postoji i sklonost prema vjerovanju u teoriju velike zamjene. Najsigurnija tvrdnja faktorom vjerovanja u ovu teoriju je ideja da se „migracije i izbjeglički valovi smišljeno provode kako bi se narušila demografska i etnička slika Europe“ s kojom se u potpunosti ili uglavnom slaže čak 20 % ispitanika i to u uzorku od kojeg bismo mogli očekivati veću inkluzivnost prema imigrantima.

Također, istraživanje je pokazalo da je vjerovanje u teoriju velike zamjene, ipak više izraz nacionalizma i doživljaja gubitka domovine, nego samih rasističkih percepcija. Međutim, nemojmo zaboraviti na njihovu usku povezanost, odnosno da se rasizam razvija unutar polja nacionalizma koji sam po sebi potiče vjerovanje da je jedna nacija, odnosno etnička grupa superiornija od drugih što može dovesti do diskriminacije i neprijateljstva prema drugim nacijama, kulturama i etničkim grupama koji se onda mogu preliti u sukob.

Dakle, u okrilju nacionalizma razvijaju se rasističke percepcije i s obzirom na znatnu prisutnost nacionalizma u medijima i među građanima u zadnjih 30-ak godina, kao i njegovo prelijevanje na društvene mreže, što je svakako rezultat traumatskog iskustva rata, ovi rezultati, dobiveni na svjetonazorski "otvorenijem" uzorku upozoravaju kako je takav sentiment i negativni odnos prema azijskim migrantima vjerojatno jače prisutan u općoj populaciji.

U teoriju velike zamjene, očekivano, više vjeruju građani desne političke orijentacije, odnosno oni ispitanici čiji su dominantni svjetonazori nacionalizam, konzervatizam i demokracizam. Također, vjerovanju u ovu teoriju skloniji su mlađi, religiozniji, kao i niže obrazovani građani.

Ove rezultate ne treba shvaćati olako. Ako pogledamo u prošlost, mnoga velika zla proizašla su upravo iz rasizma, nacionalizma, ksenofobije i različitih vjerovanja poput onih u „jednu pravu religiju“. Pokušajmo napokon nešto naučiti i izvući pouke iz te povijesti. Nemojmo misliti da su svi ovi pojmovi negdje daleko od nas. Događaju se ovdje i sada. Nazovimo stvari

pravim imenom, osvijestimo vlastitu iracionalnost i nemojmo misliti da smo, kada dehumaniziramo migrante iz Indije ili Nepala, nešto bolji od onih koji su dehumanizirali Afroamerikance, Indijance ili Židove što je kasnije dovelo do katastrofalnih posljedica sramotnih za ljudski rod, poput ropstva i genocida. Važno je na vrijeme educirati i senzibilizirati javnost te promicati toleranciju i prihvaćanje različitosti, za što odgovornost ima cijelo društvo, uključujući državnu vlast, obrazovni sustav, medije i civilno društvo.

LITERATURA:

Balibar, Etienne; Wallerstein, Immanuel „Race, Nation, Class“ U: *Ambiguous Identities*. Verso, 1991.

Benačić, Ana (2019) „Opasna teorija zavjere o velikoj zamjeni stanovništva širi se Hrvatskom“ *Faktograf.hr* <https://faktograf.hr/2019/12/13/opasna-teorija-zavjere-o-velikoj-zamjeni-stanovnistva-siri-se-hrvatskom/> (pristupljeno 7.7.2024.)

Beresford research (2024) <https://www.beresfordresearch.com/age-range-by-generation/> (pristupljeno 15.6.2024.)

Bergmann, Eirikur „The Eurabia Conspiracy Theory“ U: *ResearchGate*, 2021.

Blanuša, Nebojša „Teorije zavjera“ U: *Hrvatski birači – 30 godina političkog ponašanja i mišljenja*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, 2024. str. 173-199

Corbetta, Piergiorgio (2003) *Istraživanje u društvenim znanostima*. Zagreb: Političke analize.

Državni zavod za statistiku (podaci objavljeni 27. srpnja 2023.)

<https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061> (pristupljeno 15.10.2023.)

Državni zavod za statistiku (podaci objavljeni 22. rujna 2022.)

<https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pristupljeno 15.6.2024.)

Europska komisija https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_hr (pristupljeno 15.5.2024.)

Hillmann, Felicitas; Spaan, Ernst; van Naerssen, Ton „Asian Migrants and European Labour Markets: Patterns and Processes of Immigrant Labour Market Insertion in Europe“ U: *Routledge Research in Population and Migration*. Routledge, New York 2005.

Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/diskriminacija> (pristupljeno 2.5.2024.)

Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ksenofobija> (pristupljeno 8.2.2024.)

Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/nacionalizam> (pristupljeno 12.5.2024.)

Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/rasizam> (pristupljeno 14.5.2024.)

Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/antisemitizam> (pristupljeno 30.5.2024.)

Ivančić, Viktor (2022) „Jezik za očnjacima“ *Tačno.net* <https://arhiva.tacno.net/novosti/jezik-za-ocnjacima/> (pristupljeno 16.7.2024.)

Kramarić, Damir (2018) „Znanstvenici tvrde: Hrvatska se za nekoga NAMJERNO PRAZNI; uskoro kreće ZAMJENA STANOVNIŠTVA!“ *Dnevno.hr* https://www.dnevno.hr/vijesti/hrvatska/znanstvenici-tvrde-hrvatska-se-za-nekoga-namjerno-prazni-uskoro-krece-zamjena-stanovnistva-1158193/?fbclid=IwAR00_d9b219DhnhC6rO5hfrwwLbPMh7bUy3OIVA5zxiEKqhQjkwH7xC7B_E (pristupljeno 30.5.2024.)

Kretsedemas, Philip „Migrants and Race in the US: Territorial Racism and the Alien/Outside“ U: *Routledge Research in Population and Migration*. Routledge, New York 2014.

McKay, Sonia „Refugees, Recent Migrants and Employment: Challenging Barriers and Exploring Pathways“ U: *Routledge Research in Population and Migration*. Routledge, New York 2008.

Ministarstvo unutarnjih poslova RH <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> (pristupljeno 15.6.2024.)

Ministarstvo unutarnjih poslova RH <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/1/Mjesecne%20statistike%20prosinac%202023.pdf> (pristupljeno 15.6.2024.)

Ministarstvo unutarnjih poslova RH <https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr/informacije/status-privremene-zastite/152> (pristupljeno 7.2.2024.)

Monaci, Sara; Morreale, Domenico; Persico, Simone „The Eurabia Conspiracy Theory: Twitter’s Political Influencers, Narratives, and Information Sources“ U: *Media and Communication*, Sveučilište Guglielmo Marconi, Torino, Italija , Vol 11, No. 4, 2023., str. 73-85

- Narodne novine (2007) „Zakon o azilu“ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2474.html (pristupljeno 13.5.2024.)
- Narodne novine (2023) „Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti“ <https://www.zakon.hr/z/798/Zakon-o-me%C4%91unarodnoj-i-privremenoj-za%C5%A1titi> (pristupljeno 13.5.2024.)
- Parker, Christopher Sebastian „Status Threat: Moving the Right Further to the Right?“ U: American Academy of Arts & Sciences, 2021, Vol. 150, str. 56-75
- Poslovni dnevnik (2024) <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ovo-je-najpopularnija-teorija-zavjera-u-hrvatskoj-4440907> (pristupljeno 15.5.2024.)
- Pučka pravobraniteljica (2021) „Uključivanje Roma u društvo ključno je za prevenciju nasilja“ *Ombudsman.hr* <https://www.ombudsman.hr/hr/ukljucivanje-roma-u-drustvo-kljucno-je-za-prevenciju-nasilja-2/> (pristupljeno 17.7.2024.)
- Rapić, Darko; Bilokapić, Šimun „Migranti i izbjeglice: nositelji života ili smrti?“ U: *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*. Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Vol. 61 No. 2, 2021., str. 188-213.
- Šiber, Ivan (1998) *Osnove političke psihologije*. Zagreb: Politička kultura
- Škorić, Jovana „Problem rasizma i njegove implikacije na socijalni rad“ U: *Ljetopis socijalnog rada*. Filozofski fakultet u Novom Sadu, Vol. 24 No. 3, 2017., str. 415-436.
- Taguieff, Pierre-André (2017) *Osveta nacionalizma : neo-populisti i ksenofobi u napadu na Europu*. Zagreb: Tim press.
- Terkessidis, Mark (2018) „Neo-Racism without Racism Theory“ *Journal Haus der Kulturen der Welt* <https://journal.hkw.de/en/neorassismus-ohne-rassismustheorie/> (pristupljeno 15.7.2024.)

ANKETA

Stavovi i percepcija hrvatskog stanovništva o migrantima

Ovaj anketni upitnik služi za istraživanje stavova hrvatskih građana i građanki o migrantima i migracijama. Istraživanje će se koristiti u svrhu pisanja diplomskog rada na studiju novinarstva na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Vaš identitet je potpuno anoniman i ne može ga vidjeti nitko, uključujući i autora ankete. Kako bi istraživanje bilo valjano i pouzdano, molim vas da pokušate odgovarati na pitanja maksimalno iskreno. Ovaj upitnik namijenjen je svim punoljetnim stanovnicima Republike Hrvatske. Za sve dodatne informacije, obratite se voditeljici istraživanja Raheli Kvesić na e-mail kvesicrahela2105@gmail.com

U svom svakodnevnom životu, vjerojatno ste imali doticaj sa sljedećim skupinama. Molimo da odgovorite na sljedeća pitanja:

1. Kako se **osjećate** kada Vam hranu na kućni prag dostavi **dostavljač** koji pripada sljedećim društvenim grupama? (označite jedan od ponuđenih odgovora na ljestvici za svaku skupinu koji najbolje odražava vaš stav)

	1 Izrazito negativno	2 Negativno	3 Ni negativno, ni pozitivno	4 Pozitivno	5 Izrazito pozitivno	6 Ne znam
Migrant iz Nepala						
Migrant iz Indije						
Migrant s Filipina						
Migrant iz BiH						
Migrant iz Srbije						
Hrvat						

2. Kako se **osjećate** u taksiju ako **taksist** pripada sljedećim društvenim grupama? (označite jedan od ponuđenih odgovora na ljestvici za svaku skupinu koji najbolje odražava vaš stav)

	1 Izrazito negativno	2 Negativno	3 Ni negativno, ni pozitivno	4 Pozitivno	5 Izrazito pozitivno	6 Ne znam
Migrant iz Nepala						

Migrant iz Indije						
Migrant s Filipina						
Migrant iz BiH						
Migrant iz Srbije						
Hrvat						

3. Procijenite koliko sljedeće grupe radnika **kvalitetno obavljaju sljedeće poslove:**

- Taksiranje

	1 loše	2 donekle dobro	3 dobro	4 vrlo dobro	5 odlično	6 ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						
Hrvati						

- Dostavljanje hrane i drugih proizvoda

	1 loše	2 donekle dobro	3 dobro	4 vrlo dobro	5 odlično	6 ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						
Hrvati						

- Konobarenje

	1 loše	2 donekle dobro	3 dobro	4 vrlo dobro	5 odlično	6 ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						
Hrvati						

4. Procijenite **razinu pristojnosti** koju doživljavate u kontaktu s radnicima sljedećih skupina kada obavljaju sljedeće poslove:

- Taksiranje

	1 – izrazito nepristojni	2	3	4	5 – izrazito pristojni	6 Ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						
Hrvati						

- Dostavljanje hrane i drugih proizvoda

	1 – izrazito nepristojni	2	3	4	5 – izrazito pristojni	6 Ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						

Hrvati						

- Konobarenje

	1 – izrazito nepristojni	2	3	4	5 – izrazito pristojni	6 Ne znam
Migranti iz Nepala						
Migranti iz Indije						
Migranti s Filipina						
Migranti iz BiH						
Migranti iz Srbije						
Hrvati						

5. Zamislite da **hodate noću ulicom sami** i prolazite pored sljedećih grupa muškaraca. Molimo da odgovorite koliko se osjećate sigurnim/om?

	1 – posve nesigurno	2 – nesigurno	3 – ni sigurno, ni nesigurno	4 - sigurno	5 – posve sigurno
Migranti iz Nepala					
Migranti iz Indije					
Migranti s Filipina					
Migranti iz BiH					
Migranti iz Srbije					
Hrvati					
Turisti bijelci koji pričaju strani jezik					

6. Procijenite razinu **sigurnosne prijetnje** koju za Hrvatsku predstavljaju sljedeće skupine:

	1 - uopće ne predstavljaju sigurnosnu prijetnju za Hrvatsku	2	3	4	5- predstavljaju ozbiljnu sigurnosnu prijetnju za Hrvatsku
Strani radnici - migranti iz Nepala					
Strani radnici - migranti iz Indije					
Strani radnici - migranti s Filipina					
Strani radnici - migranti iz BiH					
Strani radnici - migranti iz Srbije					
Tražitelji azila koji pokušavaju ilegalno prijeći granicu					

7. Zbog različitih razloga pripadnici različitih naroda dolaze u međusobne odnose.

Molimo Vas da od navedenih odnosa u tablici odaberete **najbliži odnos** koji biste bili spremni prihvatiti s pripadnicima svake od sljedećih grupa. Moguć je samo jedan odgovor u jednom redu:

		da stupimo u rodbinsku vezu	da budemo prijatelji	da budu moji susjedi	da radimo zajedno	da trajno žive u Hrvatskoj	da privremeno borave u Hrvatskoj	zabraniti im dolazak u Hrvatsku
1	Migrant iz Nepala							
2	Migrant iz Indije							
3	Migrant s Filipina							
4	Migrant iz BiH (sezonski radnik)							
5	Migrant iz Srbije (sezonski radnik)							
6	Hrvat							
7	Pripadnik bošnjačke nacionalne manjine							
8	Pripadnik srpske nacionalne manjine							

9	Pripadnik židovske nacionalne manjine							
10	Pripadnik romske nacionalne manjine							
11	Pripadnik mađarske nacionalne manjine							
12	Pripadnik talijanske nacionalne manjine							

8. Na skali od 1 do 7 označite poziciju koja najbolje odgovara vašoj **percepciji** sljedećih skupina:

	1 Dobri	2	3	4	5	6	7 Loši
Migranti iz Nepala							
Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							
Migranti iz Srbije							
Hrvati							

	1 Lijepi	2	3	4	5	6	7 Ružni
Migranti iz Nepala							
Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							
Migranti iz Srbije							
Hrvati							

	1 Čisti	2	3	4	5	6	7 Prljavi
Migranti iz Nepala							

Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							
Migranti iz Srbije							
Hrvati							

	1 Ugodni	2	3	4	5	6	7 Neugodni
Migranti iz Nepala							
Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							
Migranti iz Srbije							
Hrvati							

	1 Miroљjubivi	2	3	4	5	6	7 Ratoborni
Migranti iz Nepala							
Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							
Migranti iz Srbije							
Hrvati							

	1 Miriљjavi	2	3	4	5	6	7 Smrdљjivi
Migranti iz Nepala							
Migranti iz Indije							
Migranti s Filipina							
Migranti iz BiH							

Migranti iz Srbije							
Hrvati							

9. Neke od sljedećih tvrdnji pojavljivale su se na društvenim mrežama. Molimo da iskreno odgovorite kakvo je vaše mišljenje o tome:

		1 – Uopće se ne slažem	2 - Uglavnom se ne slažem	3 – I slažem se i ne slažem	4 – Uglavnom se slažem	5 – U potpunosti se slažem	6 – Ne znam
1	Taksisti migranti iz Azije (Nepalci, Filipinci, Indijci...) često ne poštuju prometna pravila.						
2	Preferiram restorane i trgovine u kojima rade domaći ljudi.						
3	Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje trbuhom za kruhom, jer su ovdje veće plaće.						
4	Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer se žele domoći socijalne skrbi i pokušati izbjeći posao.						
5	Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele postupno zauzeti i dominirati Europskim kontinentom.						
6	Većina migranata iz Azije dolazi u Hrvatsku i druge europske zemlje jer žele proširiti Europom svoju kulturu, vjeru i običaje.						
7	Većina migranata iz Azije (Nepalci, Filipinci, Indijci...), ima drugačiju kulturu i vjeroispovijest od većine Hrvata zbog čega predstavljaju prijetnju održanju naše kulture i vjere.						
8	Migracije su uobičajena posljedica globalizacije pa ljudi iz siromašnijih zemalja idu u razvijenije zemlje raditi poslove koje tamo sve manje domaći ljudi želi raditi.						
9	Europljani će uništiti svoj genetski materijal miješanjem s ne-europskim narodima.						
10	Europljani imaju bolju kulturu od južno-azijskih naroda poput Indijaca, Nepalca i Filipinaca.						

11	Arapske sile planski islamiziraju Europu kako bi proširile svoju kulturu i religiju.						
12	Muslimani, uz potporu domaćih elita u Europi, sudjeluju u planu uništavanja kršćanskih korijena Europe.						
13	Da nisu došli ovdje raditi, migranti u svojim zemljama možda ne bi imali novaca za osnovne životne potrebe.						
14	Migranti hrle u pretežno bijele zemlje s ciljem da bijelu populaciju učine manjinom unutar njihove vlastite zemlje i u budućnosti je porobe.						
15	U Hrvatskoj bi trebali živjeti samo Hrvati.						
16	Migracije i izbjeglički valovi smišljeno se provode kako bi se narušila demografska i etnička slika Europe.						
17	Europske granice su namjerno otvorene kako bi se ubrzala zamjena bijelog stanovništva s islamskim doseljenicima.						
18	Imigranti koji dolaze u Europu pobjegli su od oskudice i ratova u svojim zemljama i naša je ljudska dužnost da im pomognemo.						
19	Među imigrantima koji dolaze u Europu infiltrirani su radikalni islamisti s planovima terorističkih napada.						
20	Sukob Izraela i Hamasa dio je plana velike zamjene stanovništva u kojem će Izrael usmjeriti Palestince na migracije u Europu kako bi se u njoj smanjio udio bijelog stanovništva.						
21	Hrvati koji su otišli raditi u inozemstvo (na primjer Njemačku, Kanadu ili Australiju), tamošnje društvo treba tretirati ravnopravno i s poštovanjem.						
22	Hrvati koji ne znaju dobro govoriti njemački jezik, a rade u Njemačkoj, ne zaslužuju jednako poštovanje njemačkog stanovništva.						
23	Domaći, lokalni taksisti često ne poštuju prometna pravila.						
24	Ljudi koji su došli živjeti u Hrvatsku trebaju odustati od svojih običaja i potpuno se prilagoditi hrvatskim običajima i tradiciji.						
25	Za državu je dobro da u njoj žive osobe različitih rasa, religija ili kultura.						
26	U Hrvatskoj bi etnički Hrvati trebali imati veća prava od ostalih stanovnika Hrvatske.						
27	Pravi Hrvati su jedino katolici.						

28	Hrvatska tradicija je bogatija od tradicija većine drugih naroda.						
1	Hrvatska kakvu poznajemo i volimo polako nestaje i prebrzo se mijenja.						
2	Postoje snage u hrvatskom društvu koje bi mogle ovu zemlju promijeniti nagore.						
3	Većina ljudi u Hrvatskoj ne shvaća koliko su naši životi kontrolirani zakulisnim igrama.						
4	Ljudi koji zaista upravljaju Hrvatskom uopće nisu poznati biračima.						
5	Često osjećam da o zaista važnim stvarima u Hrvatskoj odlučuju ljudi za koje uopće nismo čuli.						
6	Većina imigranata čim dođe u Hrvatsku nastoje narušiti njeno uređenje odbijanjem poštivanja naših zakona.						
7	Istinski hrvatski način života nestaje tako brzo tako da ćemo morati koristiti silu da ga sačuvamo.						
8	Bez obzira na to što neki ljudi govore, postoje neke rase i kulture u svijetu s kojima se pravi Hrvati ne smiju miješati.						
9	Kako vrijeme prolazi bojim se da će biti sve manje slobode u Hrvatskoj.						
10	Sa dolaskom stranih migranata u Hrvatsku raste i prijetnja silovanja domaćih žena.						
11	Sa dolaskom stranih migranata u Hrvatsku povećava se prijetnja otmica hrvatske djece.						
1	Dobro je da u društvu postoji jednakost između muškaraca i žena, ali je bolje da muškarac ima zadnju riječ.						
2	Muškarcima su bliskije javne, a ženama privatne aktivnosti.						
3	Odgoy djece je više majčina nego očeva dužnost.						
4	Ako je u braku samo jedan supružnik zaposlen, prirodnije je da to bude muškarac.						
5	Većina poslova u domaćinstvu po svojoj prirodi više odgovara ženama.						

6	Uloga vođe (npr. države) bolje odgovara muškarcima nego ženama.						
7	Muškarci su prirodno racionalniji od žena, a žene su prirodno emotivnije od muškaraca.						

1. Kojeg ste spola?

- M
- Ž
- ostalo

2. Koliko imate godina?

---

3. Koji je vaš stupanj obrazovanja?

- završena osnovna škola
- završena srednja škola
- završen preddiplomski ili stručni studij
- završen diplomski studij
- završeno poslijediplomsko usavršavanje ili specijalistički studij
- doktorat znanosti

4. Koji je vaš radni status?

- 1 Stalno zaposlen/a na neodređeno vrijeme
- 2 Stalno zaposlen/a na određeno vrijeme
- 3 Stalno zaposlen/a na skraćeno radno vrijeme (do pola radnog vremena)
- 4 Samozaposlen/a (poljoprivrednik, ribar, obrtnik, poduzetnik, vlasnik, slobodna profesija)
- 5 Umirovljenik/ca
- 6 Nezaposlen/a (izgubio/la radno mjesto)
- 7 Nezaposlen/a (dosad nije radio/la)
- 8 Kućanica
- 9 Studentski ili učenički zaposlen/a
- 10 U sustavu obrazovanja (npr. studiram) i još ništa ne radim
- 11 - Ostalo

(opiši)

5. U kojoj djelatnosti ste zaposleni? (kad ste bili zaposleni na zadnjem radnom mjestu)
- 1 – Zaposlen/a u državnoj ili lokalnoj upravi (uključujući vojsku i policiju, državne agencije i zavode)
  - 2 – Zaposlen/a u javnom sektoru (zdravstvo, obrazovanje, socijalne službe)
  - 3 – Zaposlen/a u javnim poduzećima
  - 4 – Zaposlen/a u privatnom sektoru u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu
  - 5 – Zaposlen/a u privatnom sektoru u industriji i građevinarstvu
  - 6 – Zaposlen/a u privatnom sektoru u sektoru usluga, prometu, turizmu, trgovini
  - 7 - Ostalo _____ (opiši)
6. Molimo Vas da navedete ukupni mjesečni prihod vašeg kućanstva u siječnju ove godine (u eurima). (UKLJUČITE SVE IZVORE PRIHODA SVIH ČLANOVA)
- _____ eura.
7. Gdje živite, odnosno koje je vaše prebivalište?
- Grad Zagreb
  - grad s više od 90 tisuća stanovnika (St, Ri, Os)
  - grad s između 10 i 90 tisuća stanovnika
  - grad s manje od 10 tisuća stanovnika
  - seosko naselje s više od tisuću stanovnika
  - seosko naselje s manje od tisuću stanovnika
  - ostalo _____
8. U kojem području (županiji) Hrvatske živite, odnosno koje je vaše prebivalište?
- Grad Zagreb
  - Zagrebačka županija
  - Karlovačka
  - Bjelovarsko-bilogorska
  - Sisačko-moslavačka
  - Međimurska
  - Varaždinska
  - Krapinsko-zagorska
  - Koprivničko-križevačka
  - Virovitičko-podravska
  - Požeško-slavonska
  - Brodsko-posavska
  - Osječko-baranjska
  - Vukovarsko-srijemska

- Ličko-senjska
- Istarska
- Primorsko-goranska
- Zadarska
- Šibensko-kninska
- Splitsko-dalmatinska
- Dubrovačko-neretvanska

9. Neovisno o konkretnim političkim strankama u Hrvatskoj, postoji niz političkih svjetonazora. Ovdje su navedeni neki od njih. Molimo Vas da izaberete onaj koji najviše odgovara Vašim uvjerenjima (SAMO JEDAN ODGOVOR):

1 - demokršćanstvo

2 - komunizam

3 - konzervativizam

4 - liberalizam

5 - nacionalizam

6 - socijaldemokracija

7 - neki drugi _____ (koji?)

10. Koliko vam je važna svaka od sljedećih vrijednosti društvenog i političkog poretka?

		1 – potpuno nevažna	2 uglavnom nevažna	3 uglavnom važna	4 izrazito važna
1	Sloboda				
2	Jednakost				
3	Nacionalna ravnopravnost				
4	Ravnopravnost spolova				
5	Mirotvorstvo				
6	Socijalna pravda				
7	Poštivanje prava čovjeka				
8	Nepovredivost vlasništva				
9	Očuvanje prirode i čovjekova okoliša				
10	Vladavina prava				
11	Demokratski i višestranački sustav				

11. Koja je vaša nacionalnost?

- 1 – Hrvat/ica
- 2 – Srbin/Srpkinja
- 3 – Bošnjak/inja
- 4 – Albanac/ka
- 5 – Talijan/ka
- 6 – Rom/kinja
- 7 – Neka druga _____ (koja?)

12. Koja je vaša vjeroispovijest?

- 1 – Katolička
- 2 – Pravoslavna
- 3 – Islamska
- 4 – Neka druga _____ (koja?)
- 5 – Nijedna, nema vjeroispovijest

13. Kako biste odredili svoj odnos prema religiji?

- 1 - Uvjereni sam vjernik/ica i prihvaćam sve što moja vjera uči
- 2 – Vjernik/ica sam, ali ne prihvaćam baš sve što moja crkva uči
- 3 - Kad razmišljam o tome nisam siguran/na vjerujem li ili ne vjerujem
- 4 - Nisam religiozan/na, nemam ništa protiv da drugi vjeruju
- 5 - Nisam religiozan i ne vidim smisao u religiji

14. Izuzimajući vjenčanja, pogrebe i krštenja, koliko često odlazite u crkvu?

- 1 - Nikada ili gotovo nikada
- 2 - Dva-tri puta godišnje, za važnijih vjerskih blagdana
- 3 - Jednom u dva mjeseca
- 4 - Jednom mjesečno
- 5 - Nekoliko puta mjesečno
- 6 - Jednom tjedno i/ili češće

Hvala Vam što ste ispunili ovaj anketni upitnik i tako sudjelovali u istraživanju o percepciji migranata u Hrvatskoj!